

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

http://republika.pl/niva_bielastok/
niva_bielastok@poczta.onet.pl
niva_bielastok@skrzynka.pl

№ 47 (2428) Год XLVII

Беласток, 24 лістапада 2002 г.

Цана 2,00 зл.

Беларуска-расійская эканамічная вайна

Яўген Мірановіч

Ад часу слаўтай сустрэчы Аляксандра Лукашэнкі і Уладзіміра Пуціна ў Маскве, калі гаспадар Крамля запрапанаваў уключыць Беларусь у склад Расійскай Федэрацыі, мінула амаль тры месяцы. У Еўропе, а нават у Польшчы прапанову Пуціна прынялі з вялікім зразуменнем, так як і амерыканскія планы зраўняць з зямлёю чарговую краіну, гэтым разам Ірак. У Беларусі перспектыва ліквідацыі дзяржавы таксама не выклікала вялікіх эмоцый. Частка грамадзян — не толькі расіян — выразна адабрае такі план. Яны звычайна марылі стаць сапраўднымі рускімі, так сама як беластоцкія праваслаўныя мараць, каб урэшце стаць сапраўднымі палякамі. Разбітай апазіцыі не было пад сілу нават правесці акцыю пратэсту супраць наяўных планаў інкарпарацыі краіны. Толькі прэзідэнт Лукашэнка, выкарыстоўваючы сродкі масавай інфармацыі, пачаў дзейнічаць супраць планаў захопу Беларусі.

Лукашэнка, які доўгімі гадамі быў галоўным прапагандыстам яднання Беларусі і Расіі, праўдападобна ў канцы зразумеў, што на вялікай прасторы расійскіх уплываў з'яўляецца не суб'ектам, а толькі прадметам палітыкі, і што вышэй пасады прэзідэнта Беларусі няма чаго яму шукаць. А калі б не стала Беларусі, трэба было б пакорліва ісці праціць ласкі ў гаспадароў Крамля. Раней, як пісала расійская прэса, бачыў ён сябе ў Маскве, у ролі віцэ-прэзідэнта Саюза Беларусі і Расіі. Цяпер лёс Лукашэнкі цалкам залежны ад існавання беларускай дзяржаўнасці. Таму не па патрыятычных, а чыста асабістых прычынах стаў ён абараняць суверэнітэт краіны і называць Пуціна палітыкам горшым за Сталіна.

Апошнім часам відаць, што прапагандысцкая вайна перайшла ў стадыю эканамічнай. Расіяне запатрабавалі ад Беларусі плаціць за газ, нафту і электраэнергію такую самую цану, якую плаціць іншыя пакупнікі гэтых прадуктаў. На практыцы абзначала б гэта дзяржаве павелічэнне цэн амаль у два разы, а грамадзянам Беларусі — значна больш. Лукашэнка са свайго боку зрабіў тое, што павінен зрабіць восем гадоў таму. Загадаў Маскве плаціць сапраўдныя цэны за транзітныя паслугі і мытную ахову заходняй мяжы. Рыначныя цэны за энерганосбіты маглі б адмяніць сітуацыю ў Беларусі. Улады напэўна ведаюць, што сацыялістычнае грамадства не стрывае капіталістычных цэн, таму цалкам апраўданымі сталі пошукі новых крыніц для бюджэту.

Вынік эканамічнай вайны мог бы прывесці да нармалізацыі адносін па [працяг 2]

Удзельнікі VII Агульнапольскага конкурсу беларускай паэзіі і прозы

У пошуках таленту

— Няма слоў, няма думак — цытаць з верша ўдзельніцы падвёў вынікі доктар Янка Трацяк, член камісіі VII Агульнапольскага конкурсу беларускай паэзіі і прозы. Адзначыў ён:

— Нашым аўтарам не хапае літаратурнай падпіткі. Няма ў іх начытанасці ў беларускай літаратуры. Чалавек перастае думаць, калі перастае чытаць.

Адсутнасць (беларускіх) слоў сталася нормай сярод вучняў пачатковых школ, большасць іх размаўляе ўжо па-польску. Чытанне літаратуры на беларускай мове часта абмяжоўваецца да школьных падручнікаў.

Урачыстае падсумаванне конкурсу адбылося 9 лістапада г.г. у Беластоку. Прыняло ў ім удзел каля трыццаці аматараў беларускай паэзіі і прозы. Камісія ў саставе: Надзея Артымовіч — старшыня, Ежы Плютовіч і Янка Трацяк — члены, ужо другі год запар не прызналі месцаў. Сярод вылучаных аўтараў, у групе пачатковых школ і гімназій апынуліся: Мартына Ева Леанеўская („Сончык”) з Лясное каля Нараўкі, Радзік Маціевіч („Маленькі”) з Беластока, Паўліна Нічыпарук („Нясмелая”) са Скупава і Эвеліна Бурнос („Пчолка”) з Рыбалаў.

Як сказаў д-р Я. Трацяк, найцікавей праявілі сябе наймалодшыя ўдзельнікі конкурсу. У іх паэтычнай фразе адчуваецца шчырасць і прастата, складная кампазіцыя.

У першай групе праявіліся адзінаццаць аўтараў, з якіх аж шасцёра былі дэбютантамі.

— Мой поспех гэта мая і маёй настаўніцы заслуга, — сказала Паўліна Нічыпарук са Скупава.

Пра дапамогу гавораць усе пачаткоўцы, на іх поспех заслужылі настаўнікі,

бацькі, бабулі ці сваякі. Ідзе тут пра падтрымку таленту і роднай мовы.

Сярод дарослых удзельнікаў конкурсу камісія вылучыла Пятра Акуліка з Ваўкавыска, Магдаліну Леанчук і Наталлю Зофію Лемеш з Гайнаўкі. Першы аўтар звярнуў увагу прозаі-абразкамі ў стылі жарту, у нечым падобную на творчасць Янкі Брыля.

Зося Лемеш — адкрыццё „Нівы” — задуменна і лірычна напісала пра пошукі Бога на небе і „ў зямлі”, а паэтка Магдаліна Леанчук знайшла словы і думкі, якіх не хапала многім канкурсантам.

Разам з дарослымі д-р Янка Трацяк памяціў 10-гадовую „Татарку”. Яе апавяданне ў стылі абразкоў „Як рыцар Точак выратаваў Брыгіду” паказалася цікавым і добра скампанаваным, хаця зашыфраваным і да канца незразумелым!

Сам конкурс, нягледзячы на словы крытыкі, праходзіць у новую якасць. Найбольшае зацікаўленне праяўляе школьная моладзь, ліцэісты, студэнты. У многіх назіраецца захапленне і зачараванне беларускай мовай. Клімат вакол конкурсу элітарны — тым больш, што ў якасці ўзнагарод арганізатары (Беларускі Саюз у РП і „Ніва”) прыдбалі вартасныя кніжкі.

Марыя Манаховіч і Вольга Анацік, народныя паэтки з Аўгустова, удзельніцы ад першага выпуску конкурсу. Сустрэча з аматарамі беларускай паэзіі і прозы для іх — свята. Наогул, калі гаварыць пра атмасферу мерапрыемства, адчувалася тут сямейнасць і добразычлівасць.

— Мы рады, што так многа моладзі цікавіцца беларускай мовай, — сказала Марыя Манаховіч.

Ганна КАНДРАЦЮК

PS. лепшыя працы будуць апублікаваны. Першую падборку друкуем на 5 старонцы.

Апасаюцца

таннага збожжа

3

У краінах Еўрасаюза вядзецца інтэрвенцыйная скупка збожжа па ўстойлівай цане (101 еўра за тону). Калі ўвесці яе ў нас, будзе гэта карысным для вытворцаў жыта, але некарысным для вытворцаў пшаніцы. Напрыклад, у Францыі земляроб атрымае 340 еўра даплаты да кожнага гектара абсеянага збожжам, а ў Польшчы толькі 45 еўра.

Еўропа меншасцям —

меншасці Еўропе

4

У канферэнцыі „Еўропа меншасцям — меншасці Еўропе”, арганізаванай у Гайнаўцы з 8 па 10 лістапада Беларускім аб'яднаннем студэнтаў, прынялі ўдзел прадстаўнікі беларускіх, украінскіх, лэмкаўскіх і яўрэйскіх маладзёжных арганізацый. У час мерапрыемства моладзь знаёмілася з еўрапейскімі ўстановамі, якія падтрымоўваюць дзейнасць нацыянальных меншасцей.

Я — праявілі дзяўчына

5

Зося Лемеш — лаўрэатка VII Конкурсу беларускай паэзіі і прозы: „Мой поспех у літаратурным конкурсе гэта справа шчасця; я нават не здзіўляюся, я маю шчасце ў жыцці. Кожны дзень пішу нешта на беларускай мове. Мне падабаецца працаваць і думаць так, як падказвае мая інтуіцыя”.

Петрукова Падляшша

8

Уладзіслаў Петрук працягвае сваю руплівую працу па дакументаванні перамагання паперы нашага краявіду і культуры. Яго рэтраспектыўную выставу можна глядзець у Малой галерэі Беластоцкага асяродка культуры, у фае кінатэатра „Форум”.

Каля іконы велікамучаніка

Дзімітрыя

9

У Мужчынскім манастыры святога велікамучаніка Дзімітрыя Салунскага, які існуе ў Саках ужо звыш года, пабольшала апошнім часам колькасць браціі. Апрача ігумена Варсанофія і іераманаха Пятра, якія былі ад пачатку, жывуць у ім іерадыякан Тамаш і брат Марк. Зараз у былым школьным будынку вядуцца рамонтныя работы.

(Не)жаданыя дзеці

10

Першай дзяўчыны з прабіркі зрабілі танды шмат здымкаў. Сёння ў архівах газет, якія пісалі пра справу, не знайсці тых фатаграфій. Маці дзяўчынкі паявілася ў клініцы праф. Шаматовіча, калі дзяўчынка пайшла ў школу. Пасля замоўкла. Жыве з дачкой у адной з падляшскіх мясцовасцей, не хоча сустрач з журналістамі, здымкаў, папулярнасці.

Беларусь — беларусы

Справа — труба

Акурат напярэдадні зімы паміж Расіяй і Беларуссю разгарэўся газавы скандал. Нягледзячы на тое, што такія падзеі беларуская краіна перажывае ўпершыню за ўвесь час свайго незалежнага існавання, падмуркам іх стала працяглае нежаданне жыць па сродках, што было адной з асноўных спасылак у дачыненнях урада Лукашэнкі з суседняй краінай.

Напрыканцы кастрычніка расійскае акцыянернае таварыства „Газпрам”, якое фактычна з’яўляецца манапалістам у здабыцці і продажы газу, заявіла аб неабходнасці скараціць напалову адбор газу беларускім прадпрыемствам „Белтрансгаз”. Калі перакласці гэта на звычайную мову, то атрымаецца, што беларускія спажывальцы мусяць карыстацца газам у колькасці, якая ў два разы меншая за папярэдняю. Тлумачэннем такіх дзеянняў са свайго боку „Газпрам” называе вычарпанасць акрэсленага адпаведнай дамовай аб’ёму газу „Белтрансгазам” 10,2 мільярдаў кубаметраў за вызначаную суму па 24 долары за кубаметр.

Такая пастаноўка пытання выклікала сапраўдны перапалох у беларускага ўрада, бо такія справы, пры адміністрацыйна-камандным кіраванні эканомікай, займаецца менавіта ён. „Белтрансгаз” — дзяржаўнае прадпрыемства і не можа па ўласнай ініцыятыве вызначаць, па якіх коштах і дзе набываць гэты самы газ.

Да выказванняў з такой нагоды спрычынілася не толькі беларускае Міністэрства замежных спраў, якое назвала такія дзеянні з боку „Газпрама” палітычным ціскам на Беларусь, але і сам Аляксандр Лукашэнка. У сваёй эмацыянальнай манеры беларускі лідэр пачаў пагражаць Расіі спаганнем па сусветных коштах грошай за мытню, транспарціроўку і ўсім іншым, чым „саюзніцкая” краіна карыстаецца згодна раней дамоўленых цэн. Пры ўсім гэтым, А. Лукашэнка тлумачыць з чаго раптам узніклі такія паграбаванні ад расіян. Апошнія, маўляў, хочуць прыдбаць гэты самы „Белтрансгаз”, шляхам удзелу ў прыватызацыі апошняга.

Вось тут, як гаворыцца, і зарыты сабака. Яшчэ з часоў леташніх прэзідэнцкіх выбараў кажуць, што адной з умоў падтрымкі А. Лукашэнкі з боку Расіі была ягонага згода на прыватызацыю ра-

сійскім капіталам беларускіх дзяржаўных прадпрыемстваў. Варта адзначыць, што пад гучныя заклікі да інтэграцыі і мацавання славянскага братэрства расійскія бізнесмены спрабавалі пашырыць свой уплыў на саюзніцкую Беларусь. Па вялікаму рахунку, асаблівых дасягненняў у гэтай справе ім зрабіць не ўдалося. Прычына ўсё тая ж — чым больш суб’ектаў гаспадарання ў прыватных руках (нацыянальная прыналежнасць тут ролі не грае), тым праблематычней кіраваць эканомікай, сядзячы ў чыноўніцкім фатэлі, бо гаспадар прыватнай фірмы, аказваецца, сам лепей ведае каму, куды і колькі чаго вырабіць і рэалізаваць.

Палітыка, як вядома, гэта канцэнтраваная эканоміка і нарэшце надышоў час плаціць па выстаўленых рахунках, пра што сведчаць і словы беларускага прэзідэнта: «В последнее время давление на Беларусь осуществляется неимоверное, в том числе и на меня: если не отдашь в собственность, разговор будет иной. И потребовали немедленно приватизировать „Белтрансгаз” и акции передать „Газпрому”».

Беларускае кіраўніцтва адразу пачало лічыць, хто каму больш вінны. Але дакладна вызначыць гэта наўрад ці магчыма, бо падчас моцных мужчынскіх пацалункаў і клятваў у спрадвечнай дружбе, такая бухгалтэрыя вялася зусім нядабайна. І гэта зразумела — тады не было ў ёй патрэбы.

Адчуваецца, што расіяне, як ужо не аднойчы было ў іх гісторыі, узялі сабе ў саюзнікі зіму. Перад наступленнем халадоў беларускі ўрад спасаваў — апошні візіт прэм’ера Навіцкага ў Маскву меў вынікам згоду на выплату Беларуссю 80 млн. долараў запазыкі і зняццё ўсіх абмежаванняў акцыянавання „Белтрансгаза”. „Газпрам” пры гэтым згадзіўся павялічыць аб’ём газу для Беларусі на 25% да ранейшых 50% ад першапачатковага.

Зразумела, ставіць кропку ў гэтай гісторыі яшчэ заўчасна. І аб тым, што газавы канфлікт не вычарпаны, адчуваюць у першую чаргу тыя, дзеля якіх нібыта існуе і ўрад, і прэзідэнт — звычайныя людзі, кватэры якіх узімку будуць мець ледзьве цёплыя батарэі і гарачая вада з водаправодных кранаў толькі нязначна будзе адрознівацца ад халоднай.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Беларусь: Прафесар Калодка аб глабалізацыі

Віцэ-прэм’ер, міністр фінансаў Польшчы Гжэгаж Калодка прэзентаваў у Мінску беларускае выданне свайго кніжкі „Глабалізацыя і перспектывы развіцця постсацыялістычных краін”.

Перакладзеная на рускую мову і выдана тыражом у 1 000 экзэмпляраў кніжка прафесара Калодкі выйшла дзякуючы нездзяржаўнаму Мінскаму Еўрапейскаму гуманітарнаму ўніверсітэту.

Прафесар Калодка прачытаў у гэтай прэстыжнай вышэйшай навучальнай установе даклад на тэму глабалізацыі

і перспектывы развіцця постсацыялістычных краін. Віцэ-прэм’ер сказаў, што яго візіт у Беларусь мае прыватны характар і таму ён не сустраўся з беларускімі палітыкамі дзеля правядзення афіцыйных перамоў. Папрасіў ён таксама, каб у час знаходжання ў Мінску называць яго „прафесарам”. Для падкрэслення прыватнага характару візіту Гжэгаж Калодка прыехаў у Беларусь на агульнаграмадзянскім пашпарце, а не на дыпламатычным.

www.onet.pl

Зрабіць стартваі Сёння 19 лістапада 2002 года - аўторак Дадаць у закладкі

ПАГОНЯ

Кантакт | Гасцеўня | Пра газету | Рэдакцыя | Тэлефоны | **ГРОДНО** | ВТ, 19/11 | **ФЭБОС** | www.pahonia.by | +6...+8 °C | ЮЖ, 2 МС

1-5 | Студзень | 02 | GO | Архіў нумароў за 2001 год

НОВАЕ 18.11.2002

Да вызвалення Міколы Маркевіча засталася 466 дзён

Фільм пра ПАГОНЮ атрымаў прэмію
Фільм польскай тэлевізіі „ПАГОНЯ за праўдай” атрымаў прэмію Press Freedom Awards 2002... *далеі*

Журналістаў выклікаюць па новай
Дахаты да гарадзенскага журналіста Андрэя Мялешкі прыйшоў лейтэнант міліцыі Валеры Стасюкевіч, каб ўзяць тлумачэнне па справе інтэрнэт-газеты ПАГОНЯ... *далеі*

Лістуйце на „хімію”
Да Міколы Маркевіча: 213760 | Магілёўская вобласць, г. Асіповічы, вул. Сулічанаў, 38, пакой 434
Да Паўла Мажэйкі: 247210 | Гомельская вобласць, г. Жлобін, мікрараён № 3, д. 3, пакой 208

На 2002 год

Хто яны — людзі ў масках?

12 лістапада ў Гродне адбылася незвычайная прэс-канферэнцыя — на пытанні прысутных журналістаў адказвалі людзі ў чорных масках — таксама журналісты, якія штодня аднаўляюць сайт забароненай год таму незалежнай газеты „Пагоня” (<http://pahonia.promedia.by>)

Прэс-канферэнцыю вёў адпушчаны на пабыўку ў Гродна „за добрыя паводзіны ў месцы адбыцця пакарання” рэдактар Мікола Маркевіч. Ён яшчэ раз распавёў калегам гісторыю закрыцця „Пагоні” і зазначыў, што пераслед супрацоўнікаў забароненай незалежнай газеты працягваецца.

Сапраўды, 24 кастрычніка ў Ленінскі райаддзел міліцыі Гродна была выклікана карэспандэнтка „Беларускай газеты” Ірына Чарняўка, якая апошнім часам супрацоўнічала і з „Пагоняй”. Следчыя ёй растлумачылі, што на паграбаванне мясцовай пракуратуры яны мусяць высветліць, хто канкрэтна рас-

паўсюджвае забароненую газету ў электронным выглядзе. Ірына Чарняўка таксама паказалі спіс з імёнамі і дакладнымі адрасамі і тэлефонамі яшчэ шасцярых журналістаў, якія нібыта падпольна аднаўляюць сайт „Пагоні”. Ірына Чарняўка падпісала паперу, што не мае ніякага дачынення да вышэйзгаданага сайту.

Натуральна, у прысутных на прэс-канферэнцыі журналістаў узнікла пытанне: „Якім чынам тады існуе сайт цэлы год пасля закрыцця газеты?” Рэдактар Мікола Маркевіч адказаў:

— Каб не падтрымка калег з іншых незалежных выданняў, існаванне сайту „Пагоні” ў сённяшніх нялюдскіх умовах было б немагчымым. Я цешуся, што ёсць яшчэ людзі, здольныя абараніць свабоду слова. Таму ў тых, хто імкнецца заткнуць нам рот, у гэтых аматараў „трымаць і не пушчаць”, спадзяюся, будзе вельмі кароткае жыццё!

Ігар ГАНДЛЕЎСКИ

Беларуска-расійская эканамічная вайна

[1 працяг]

між дзвюма краінамі. Рыначныя цэны далі б Беларусі магчымасць выбару пастаўшчыкоў сыравіны, але за гэтым ішла б палітычная незалежнасць. Мала праўдападобна, аднак, што расіяне добраахвотна маглі б адмовіцца ад свае дамінацыі ў Беларусі. З другога боку Беларусь, якая раней вяла аднаветарную, прарасійскую палітыку, апынулася ў тупіку. Прэзідэнт будаваў саюз з Расіяй пад лозунгам супрацьстаяння амерыканскаму імперыялізму. Расіяне тым часам сталі — яшчэ невядома — саюзнікамі, ці васаламі, амерыканцаў, аднак ніхто ў свеце не будзе ім перашкаджаць у гульнях з Лукашэнкам. Магчыма памыняюць яны яго на апазіцыйнага палі-

тыка, якога здаўна рыхтуюць да ролі новага бацькі беларускага народа. Кадэбісты, якія цяпер кіруюць Расіяй, маюць у такіх гульнях вялікі вопыт.

Найбольш цікавай справай у дачыненні да апошніх падзей у Беларусі з’яўляецца адсутнасць якіх-небудзь звестак пра гэта ў польскіх сродках масавай інфармацыі. Журналісты, якія шырока і падрабязна пішуць, напрыклад, пра новы закон аб дзяржаўнай рэлігіі Беларусі, зусім не цікавяцца існаваннем гэтай дзяржавы. У Польшчы як бы ўсе змірыліся з міфам, што Беларусь з’яўляецца часткай Расіі. Далей, на захад ад Польшчы, мала хто ведае, дзе знаходзіцца Беларусь.

Яўген МІРАНОВІЧ

Бруна Шульц у Сярэднеўсходняй Еўропе

18 кастрычніка ў рамках сімпозіума „Прысутнасць Бруна Шульца ў Сярэднеўсходняй Еўропе” ў варшаўскай галерэі „Захэнта” адбылася прэзентацыя кнігі „Рэгіёны вялікай ерасі і ваколіцы. Бруна Шульц і яго міфалогія” аўтарства вядомага літаратуразнаўцы і паэта Ежы Фіцоўскага. Наступнага дня ў Клубе кнігара (што на Рынку Старога Места) прайшлі літаратурныя чытанні, прысвечаныя жыццю і мастацкай спадчыне Бруна Шульца, у якіх прынялі ўдзел знаўцы, перакладчыкі і проста пры-

хільнікі творчасці гэтага незвычайнага пісьменніка. Выступілі такія вядомыя „шульцызанаўцы”, як, напрыклад, прафесар Ежы Яжэмбскі з Кракава, госці з Расіі, Нямеччыны, Сербіі, Украіны. Беласток прадстаўляў паэт і перакладчык Ежы Плютовіч, а Беларусь — паэты Ігар Бабкоў і Юры Гумянюк. Арганізавала сімпозіум фундацыя Пагранічча разам з Асяродкам „Пагранічча мастацтваў, культур, народаў” на чале з Кшыштафам Чыжэўскім.

Юры ГУМЯНЮК

Замалёўкі з падарожжа

Перад сёмай гадзінай у Беласток я прыехаў. Аформіўшы справу, рашыў вяртацца дамоў у 8⁴⁰. У гэты час павінен быў ехаць рэйкавы аўтобус, але на Усіх святых адмянілі. Падставілі чатыры двухпавярховыя вагоны. Незадоўга да ад'езду цягніка ў вагон зайшоў элеганцік пад вусікам. Калі паглядзеў я з-пад акулераў на спадарожніка, пазнаў жончынага кума, Янку з Дубяжына.

— Не пазнаеш сваяка?

— Чаму ж бы меў не пазнаць, — ціхенька адказаў прыяцель. — Пазнаў...

— Дзе пражываеш? — змяніўшы тэму, пытаю калегу.

— У Бельску... У Беласток „Пагодай” прыехаў, каб справы аформіць.

— Па раскладзе аўтобусы прыватніка ездзяць?

— Рэгулярна. Многія чыгуначнікі гэтай лініяй карыстаюцца. Ці машыністу аплаціцца за 5 зл. чакаць цягніка да 20⁵¹, калі аўтобусам за 50 мінут у Бельску будзе?

— У Дубяжын заглядаеш?

— Летам з жонкай за гароднінай ездзім. Свая, усё ж-такі. Купляць не трэба. Бацькі памерлі. Дом пустуе.

— Дык прадай гаспадарку.

— Можна спатрэбіцца. Паўтысячы за кватэру плачу. Хто ведае, як далей будзе.

Янка, як і я, раздзяляе долю чыгуначнага пенсіянера. Зарплата невялікая. Жыць трэба ды і дзецям нейкі грош падкінуць належыцца.

— Добра што аўтобус адмянілі, — паясняе калега. — Усе не памясціліся б

у двух вагончыках. Ды што гэта за падарожжа, калі нужніка ў вагоне няма. Ехаў я такім нядаўна ў Бельск. Старэчы захацелася пайсці за сваёй патрэбай.

— І што? — цікаўлюся.

— У Страблі на старэчу сем мінут чакалі, на станцыю ў туалет схадзіў. Цягнік спазнілі. А жонка гаварыла, што як ехала рэйкавым аўтобусам у Дубяжын, дык чула, што кандуктар раіў жанчыне падгузак з сабою вазіць. На такіх бы тэлевізію паслаць. Яна хутка справіцца, — закончыў кум, збіраючыся да выхаду ў Бельску-Падляшскім.

Калі я астаўся адзін і пачаў гартаць „Ніву”, дык кандуктар прысеўся. На ягоным твары я прыкмеціў стомленасць.

— Нашлопаўся? — пытаю калегу, з якім даўней у Чаромсе працаваў.

— Не гавары. Ногі ў задніцу паўраста-лі. Добра, што гэтыя два вагоны былі.

— А чаму яны недагрэтыя?

— У Чаромху для тэхнічнага агляду накіравалі, як у станцыю прыпіскі. Рэвідэнта выклікаў, каб гэты праход зрабіў, бо плячоўкі паміж вагонамі былі падняты.

Калі міналі Падбелле, дык чамусьці праз акно паглядзеў я на раскінутую вёску Дубяжын. І сэрца зашчымела. Там на ўзгорку, пад раскідзистымі соснамі на могільніку жончыны бацькі і дачка наша пахаваныя. Многія на магілкі кветкі сёння нясуць. Але ў Дубяжыне па традыцыі на першы дзень Вялікадня ходзяць на магілы. На Усіх святых швагер адно лямпачкі запальвае. Так што год робіць.

Уладзімір СІДАРУК

Без неспадзяванак

Першая сесія Рады Гайнаўскага павета не выклікала зацікаўлення жыхароў Гайнаўшчыны. Апрача радных, абслуговага адміністрацыйнага персаналу і нешматлікіх журналістаў прыйшоў на сесію толькі адзін звычайны выбаршчык. У выбарах перамог Кааліцыйны выбарчы камітэт СЛД-УП, які ўвёў у 17-асабовую раду 10 радных.

У выніку паўтарыгадзіннага пасяджэння былі раздзелены найважнейшыя пасады ў самаўрадзе Гайнаўскага павета. Старшыня рады быў абраны Мікола Міхалюк з СЛД-УП, які ад верасня гэтага года з'яўляецца пенсіянерам. Раней працаваў дырэктарам Падставовай школы ў Чаромсе. Яго намеснікамі сталі Мікола Яноўскі з Беларуска-народнага выбарчага камітэта, які

кіруе Гайнаўскім аддзяленнем Агенцтва мадэрнізацыі і рэструктурызацыі сельскай гаспадаркі і заадно гаспадарыць на 50 гектарах зямлі ў Пераходах, і Стэфан Кучынскі з СЛД-УП, які працуе лекарам у Нарве. Старастам паўторна абралі Уладзіміра Пятрочука з СЛД-УП.

Клубы радных СЛД-УП і БНВК падпісалі паразуменне аб супрацоўніцтве ў самаўрадах Гайнаўскага павета і горада Гайнаўкі. Старшыня Клуба павятовых радных БНВК Славамір Кулік заявіў, што паразуменне з'яўляецца прадаўжэннем супрацоўніцтва паміж згаданымі клубамі, якое рэалізавалася ў мінулым скліканні. Лічыць ён, што паразуменне ўзмацніць працу Рады павета.

Аляксей МАРОЗ

Арлянскія аспекты

За час свайго існавання Арлянская гміна шматразова змяняла свае межы і адміністрацыйнае падпарадкаванне; у 1921 годзе апынулася ў межах Бельскага павета. Гміна, распаложаная ў басейнах рэк Арлянка, Белая і Нурэц, займае плошчу 15 982 гектары. У складзе гміны 22 салэцтвы: Чахі-Забалотныя, Дыдулі, Градалі, Рыгораўцы, Кашалі, Кошкі, Крывятычы, Маліннікі, Міклашы, Москаўцы, Алекшы, Орля, Пашкоўшчына, Паўлінова, Рудуты, Спічкі, Шчыты-Дзенцялова, Шчыты-Навадворы, Шарні, Тапчыкалы, Вулька і Вулька-Выганоўская. У гміне, на дзень 30 чэрвеня г.г., пражывала 3 760 асоб. Гміна мае вясковы характар, добрыя глебавыя ўмовы; тут многа зямлі для продажу, а цана яе ніжэйшая чым у іншых гмінах Бельскага павета. У гміне найлепшая вада ў цэлым раёне, усе вёскі маюць водаправоды, для якіх ваду дастаецца з дзвюх глыбінных студняў: у Орлі

і Алексах. У апошняй вёсцы паўстала прадпрыемства вытворчасці напой і перапрацоўчы фруктова-гароднінны завод.

Цяперашнія грамадска-гаспадарчыя рэаліі характарызуюцца спадам працаўладкавання ў сельскай і лясной гаспадарцы і яго ростам у паслугах. У сувязі з ростам дарожнага руху ў гміне мадэрнізуюцца дарогі; 92% дарог маюць асфальтавае палатно. У галіне электраэнергетыкі рэалізаваны ўсе палажэнні адносна інфраструктуры і электрыфікацыі гаспадарак. Планы прадбачвалі эксплуатацыю залежаў ілаў у наваколлі Орлі для патрэб вытворчасці будаўнічых матэрыялаў.

Яшчэ трыццаць гадоў назад Орлю можна было называць прамысловай вёскай. Да 1974 года працавала тут цагельня. Звыш ста гадоў, да 1995 года, выраблялі ў Орлі кафлю. Пару гадоў таму спыніла працу бетанярня, дзе ад 1965 года выраблялася пустацеляя цэг-

Фота АЛЁКСЕЯ МАРОЗА

Жывёлаводы Гайнаўшчыны на сустрэчы прысвечанай сістэме IACS

Апасаюцца таннага збожжа

У палове кастрычніка Дарадчым сельскагаспадарчым асяродкам у Гайнаўцы была арганізавана сустрэча жывёлаводаў на тэму ўкаранення Сістэмы ідэнтыфікацыі і рэгістрацыі жывёлы (IACS) і даплат да вырошчвання збожжа пасля далучэння Польшчы да Еўрасаюза.

Вядучая спатканне Зузанна Мыстыкоўска з Падляскага ваяводскага дарадчага сельскагаспадарчага асяродка ў Шапятове заявіла, што для ўсяго быдла ў Польшчы з лістапада гэтага года па люты наступнага будуць прычэплены завушніцы з кодамі, а жывёлаводы атрымаюць індывідуальныя пашпарты жывёлы. На працягу сямі дзён ад нараджэння цяляці трэба будзе павесіць завушніцы і выпісаць пашпарт. Будзе ён перадавацца ў выпадку продажу быдла новым уладальнікам. Сяляне будуць весці рэгістрацыю статка. Кожны кавалак мяса ў магазіне будзе памечаны кодам, на падставе якога можна будзе дайсці да апошняга ўласніка каровы, а па пашпарце даведацца, у якіх гаспадароў карова знаходзілася. Авецкі і козы будуць памечаны нумарам статка.

Уся жывёла будзе занесена ў Сістэму ідэнтыфікацыі і рэгістрацыі. У Гайнаўскім павеце за такой сістэмай будзе наглядзець Павятовае бюро Агенцтва рэструктурызацыі і мадэрнізацыі сельскай гаспадаркі, заснаванае ў верасні гэтага года. Гайнаўскім бюро кіруе Мікола Яноўскі. Працуе ў ім некалькі асоб,

а будзе некалькі дзесяткаў чалавек. У інтэграванай сістэме ўпраўлення і кантролю гайнаўскага бюро будзе весціся рэгістрацыя пасяянага збожжа. Прадбачваецца, што бюро будзе займацца дафінасаннем сельскай гаспадаркі з бюджэту Еўрасаюза.

У краінах Еўрасаюза вядзецца інтэрвенцыйная скупка збожжа па ўстойлівай цане (101 еўра за тону). Калі ўвесці яе ў нас, будзе гэта карысным для вытворцаў жыта, але некарысным для вытворцаў пшаніцы. У першыя гады пасля далучэння Польшчы да Еўрасаюза нашым гаспадарам прапануюцца даплаты да тоны збожжа ў памеры 25% даплат у Еўрасаюзе (даплачваюць там па 63 еўра да тоны) і з часам будуць яны расці. Аднак на практыцы даплаты могуць аказацца вельмі нізкімі, бо залежаць не ад сапраўднай прадукцыі, але ад сярэдняга плёну ў краіне. Напрыклад, у Францыі прынята сярэдня плён лічыць у памеры 5,5 тоны збожжа з гектара, а для Польшчы прапануецца на ўзроўні 2,9 тоны. У Францыі земляроб атрымае 340 еўра даплаты да кожнага гектара абсеянага збожжам, а ў Польшчы толькі 45 еўра. Сяляне, якія ў Польшчы займаюцца вырошчваннем збожжа апасаюцца канкурэнцыі заходніх раслінаводаў і заводу таннага збожжа. Гэта можа стаць прычынай нерэнтабельнасці сельгаспрадукцыі ў Польшчы.

Аляксей МАРОЗ

ла, пліты для тратуараў, падаконнікі, надмагільныя пліты, тратуарную брусчатку і г.д. У гэтым годзе пляч і будынкі былой бетанярні купіла сям'я Міхалевічаў, сяляне, якія намерваліся трымаць там свінаматкі, але спаткалася гэта з пратэстамі некаторых суседзяў (будынкі стаяць на абочыне вёскі) і войт не даў адпаведнай згоды. Суседзям фер-

мы перашкаджаў бы смурод ад свіней, але іншым, якія атрымалі б там працу, той самы смурод не перашкаджаў бы. Згаданыя прадпрыемальнікі ад гадоў гаспадарыць у былой цагельні, але яна на каленні Антанова.

Год назад быў ліквідаваны мясцовы ГС. У гміне вялікае беспрацоўе.

Міхал МІНЦЭВІЧ

Фота МІХАЛА МІНЦЭВІЧА

Народ без культуры не можа існаваць!

Кафедра беларускай культуры Беларускага ўніверсітэта і Беларускае гістарычнае таварыства былі галоўнымі арганізатарамі міжнароднай канферэнцыі пад назвай: „Беларускае культурнае жыццё ў ІІ Рэчы Паспалітай”, якая 7-8 лістапада праходзіла ў Беластоку.

Канферэнцыя пачалася ў Музеі скульптуры Альфонса Карнага з адкрыцця выставы „Беларускае мастацтва ў ІІ Рэчы Паспалітай” Ленай Глагоўскай, якая прывітала ўдзельнікаў такімі словамі: „Народ без культуры не можа існаваць! Доўга не зналі мы нічога аб культуры Заходняй Беларусі. У ІІ Рэчы Паспалітай яна, супраць палітыкі, захавалася ў архівах, бібліятэках і прыватных калекцыях, якіх частка трапіла і ў нашы рукі”. Удзельнікі канферэнцыі мелі магчымасць паглядзець карціны Вольгі Пракаповіч, Пётры Сергіевіча, Льва Дабжынскага і фатаграфіі Язэпа Фарботкі.

На працягу двух дзён з дакладамі выступілі навукоўцы з Гродна, Брэста, Мінска, Вільні, Варшавы і Беластока, якія наблізілі слухачам, у тым ліку і студэнтам, якіх шмат прыбыло на канферэнцыю, галоўныя праблемы культурнага жыцця беларусаў таго часу.

Даклады былі разнастайныя. Культурнае жыццё шляхецкай сядзібы і беларускай вёскі на Гродзеншчыне, Навагрудчыне былі тэмамі даследаванняў гродзенскіх вучоных — Святланы Словік, Вольгі Мазь і Сяргея Токця. Выступленні прафесараў Сяргея Габрусевіча з Гродна і Яўгена Мірановіча з Беластока аб адносінах польскай палітычнай паліцыі да беларускага культурнага руху і аб дзейнасці беларускай інтэлігенцыі ў Вільні ў ацэнцы польскай адміністрацыі закончыліся гарачай дыскусіяй удзельнікаў.

Вялікім зацікаўленнем карысталіся выступленні Юры Туронка з Варшавы на тэму беларускага выдавецкага руху ў ІІ РП і прафесара Генадзя Цыхуна, які раскажаў пра мову беларускіх выданняў у міжваеннай Польшчы. Апошні з іх прадставіў сваю тэму і, прымаючы ўдзел у дыскусіі, адказаў на пытанні з такой лёгкасцю і гумарам, што прысутныя на канферэнцыі студэнты доўга будуць яшчэ пад уражаннем гэтага выступлення.

Аляксей Марачкін — выдатны беларускі мастак у сваім дакладзе аб беларускім мастацтве ў Заходняй Беларусі наблізіў слухачам найбольш характэрныя постаці гэтага перыяду — Язэпа Драздовіча і Міхася Сеўрука. Аб беларускім нацыянальным стылі ў дойлідстве раскажаў Сяргей Харэўскі з Вільні.

Першы дзень канферэнцыі закончыўся канцэртам беларускай музыкі міжваеннага перыяду ў Комплексе музычных школ імя І. Я. Падарэўскага. З песнямі на словы Янкі Купалы, Якуба Коласа і Марыі Канапніцкай выступілі мінчанкі Таццяна Цыбульская (спеў) і Таццяна Лазуткіна (фартэпіяна). Выканалі яны таксама творы Яна Тарасевіча, што было дапаўненнем прэзентацыі кніжкі Ганны Кандрацюк „W stronę Tarasiewicza”.

Пятніца, 8 лістапада, пачалася складанымі, а заадно і цікавымі тэмамі аб фарміраванні нацыянальнай свядомасці насельніцтва Заходняй Беларусі, удзеле каталіцкага духавенства ў культурным жыцці міжваеннай Польшчы, як і яго адлюстраваннем на старонках эміграцыйнага друку, якім свае даклады прысвяцілі Аляксей Пяткевіч, Янка Трацяк і Ніна Баршчэўская.

Самымі цікавымі аказаліся выступленні Таццяны Поклад з Вільні аб беларускім музеі імя Івана Луцкевіча ў Вільні, і Аляксандра Смалянчука з Гродна, які прадставіў слухачам асобу Рамана Скірмунта — аднаго з кіраўнікоў беларускага руху. Доклад гэты, поўны дэталёвых інфармацый не толькі аб палітычнай дзейнасці, але і прыватным жыцці Рамана Скірмунта, выклікаў здзіўленне, а часам і гучны смех. Складалася ўражанне, што даклад мае форму дэтэктыва рамана, які змяшчае ў сабе не толькі элементы біяграфіі, але і жыццёвыя парадоксы.

Займаючыся культурным жыццём беларусаў міжваеннага перыяду нельга абмінуць класіку беларускай літаратуры. Святлана Чувак з Гродна свой даклад прысвяціла выданням Якуба Коласа ў Заходняй Беларусі, а Віталь Скалабан з Мінска, гаворачы аб культуры Заходняй Беларусі ва ўспрыманні афіцыйнага Мінска ў 1930-я гады, чытаў слухачам вершы Янкі Купалы. Сваё выступленне пачаў ад верша „А ў Вісле плавае тапелец”, які паўстаў пасля спробы самагубства аўтара, але адразу спадар Скалабан прадставіў знойдзены ў архіве другі верш з 1930 года, які пераклікаецца з папярэднім, пад загалоўкам „Знікнуць хмары над калгасам”.

Канферэнцыя закончылася ў пятніцу вечарам. Удзельнікі лічаць, што такога тыпу спатканні павінны адбывацца часцей, бо яны не толькі паглыбляюць нашы веды, але і прымушаюць да большай працы над тэмамі, якія да гэтай пары не даследаваліся. Падобную думку выказалі прысутныя на канферэнцыі студэнты, якія дэкларавалі ўдзел у наступных навуковых сустрэчах.

Паўліна ШАФРАН

Фота КРЫСТЫНЫ КАСЦЕВІЧ

Барбара Шчарбінская вучыла студэнтаў рыхтаваць праекты для атрымання грантаў

Еўропа меншасцям — меншасці Еўропе

У канферэнцыі „Еўропа меншасцям — меншасці Еўропе”, арганізаванай у Гайнаўцы з 8 па 10 лістапада Беларускай аб’яднаннем студэнтаў, прынялі ўдзел прадстаўнікі беларускіх, украінскіх, лэмкаўскіх і яўрэйскіх маладзёжных арганізацый. У час мерапрыемства моладзь знаёмілася з еўрапейскімі ўстановамі, якія падтрымоўваюць дзейнасць нацыянальных меншасцей. Барбара Шчарбінская з Фонду развіцця лакальнай дэмакратыі ў Беластоку знаёміла з дакументамі, неабходнымі для хадайніцтва за грантамі ў еўрапейскіх фондах і арганізацыях.

— Збіраемся ўваходзіць у Еўрасаюз і трэба ведаць на якую дапамогу еўрапейскіх фондаў можама разлічваць, — заявіў Міраслаў Пац, старшыня Беларускага аб’яднання студэнтаў.

Алег Латышонок з Універсітэта ў Беластоку знаёміў прысутных з рэзультатамі, якіх дабіліся прадстаўнікі беларускіх і праваслаўных арганізацый у самаўрадавых выбарах на Беласточчыне арганізаваных ад пачатку дзевяностых гадоў. Гаварыў ён аб поспеху выбарчых камітэтаў у Бельску-Падляшскім, Гайнаўцы і меншых гмінах. Аналізуючы вынікі апошніх выбараў, Алег Латышонок звярнуў увагу на ўдзел у выбарах

Беларускага выбарчага камітэта. Хаця не ўвёў ён сваіх кандыдатаў у ваяводскі сеймік і гарадскую раду, то згуртаваў вакол сябе частку беларускага грамадства. Мовавед Тамаш Віхяркевіч з Познаньскага ўніверсітэта раскажаў пра юрыдычныя ўмовы развіцця моў нацыянальных меншасцей у Еўрасаюзе. Звярнуў ён увагу на Карту моўных правоў, якую падпісалі 10 еўрапейскіх краін. Гарантуе яна дадатковыя правы для развіцця моў і дзейнасці нацыянальных меншасцей, стварае магчымасці карыстацца некалькімі мовамі ва ўстановах, крамах і навучаць родным мовам у школах.

Студэнты разважалі як можна было б прымяніць гэтыя правы ў Польшчы, якая не падпісала карты. Малгажата Пісаркевіч з Саюза яўрэйскіх гмін пазнаёміла прысутных з яўрэйскай аб’яднаннем.

— Канферэнцыя пасадзейнічала знаёмству моладзі розных нацыянальных меншасцей. Можа гэта спрычыніцца да супольных праектаў фінансаваных еўрапейскімі фондамі, — лічыць Міраслаў Пац. — У бліжэйшы час намерваемся арганізаваць курсы для моладзі нацыянальных меншасцей з Польшчы, Літвы і адной з краін Еўрасаюза.

Аляксей МАРОЗ

Вачыма паляка

Чужыя — гэта мы

Так, вось, думаю сабе: калі б мелі мы ў рэгіёне, ці хоць бы ў самім Беластоку, больш нацыянальных і этнічных груп, было б нам жыць адны з аднымі прасцей і менш канфліктна. Так, як, для прыкладу, у шматкультурным Таронта ў Канадзе. Жывуць там людзі, якія паходзяць з амаль 170 краін, валодаючы ста мовамі, вядома, якія таксама размаўляюць па-англійску (ды хто ж ім у кожным большым ці меншым горадзе свету не валодае!). На вуліцах Таронта відаць белых, чорных, жоўтых і шмат расавых „мяшанак”. Крамы захвочваюць падвойнымі надпісамі ці толькі шыльдамі на мове іншай чым англійская. І прытым нікому не прыходзіць у галаву, каб з гэтай прычыны галасіць, тым больш з парламентарнай трыбуны. Галодныя могуць сабе пад’есці ў кітайскіх, італьянскіх шынках, з кухняй амерыканскай, французскай, але ёсць і індыйска-пакістанска-кітайскі шынок. Гэта таксама нікога не

здзіўляе, а нават больш — прыцягвае крыху „экзатычным” спалучэннем самых адрозных кулінарных традыцый.

Аднак, жыццё ў Таронта не палягае на магчымасці разнакалібернасці нацыянальных кухняў кожны дзень. Кожная нацыя поўнацю ўдзельнічае ў грамадска-палітычным жыцці горада, без ніякіх выбарных парogaў, без патрэбы асаблівага экспанавання свае нацыянальнае прыналежнасці і абароны ўласных правоў. Пры тамтэйшым магістраце ёсць спецыяльныя ячэйкі, якія займаюцца праблемамі паасобных нацый і этнічных груп. У школу была ўведзена праграма — „Чужыя — гэта мы”, заданнем якой ёсць абвастрыць у маладых жыхарах Таронта акцэптацыю „іншых” і павягу для нацыянальнай, расавай, канфесійнай дыферэнцыяцыі. Вядома, у такім тыгелі мусіць даходзіць да сутыкнення асоб рознага паходжання. Але ніхто з гэтага ў Таронта не стварае праблемы. Няма боязі дэнацыяналізацыі і ў нікога няма патрэбы, каб абараняць сваю нацыянальную, этнічную прыналежнасць. Адменнасць, менавіта, ёсць вартасцю і чымсьці,

чым можна карыстацца дзеля ўласнага ўсебаковага развіцця, выхоўваючы дзяцей.

Тое, аднак, што магчыма ў Таронта, немагчыма ў Польшчы, а асабліва ў Беластоку. Найлюднейшая нацыянальная меншасць — беларусы разам з украінцамі, татарами, ромамі ці рускімі — гэта толькі ўзмежак у сталіцы Падляшша. Тут справа не так у яе шматлюднасці, як механізм дзеяння ў грамадстве, які ніяка са знаці кіруючых дасюль горадам і рэгіёнам не хачела выпрацаваць. Усё паўтаралася: беларусы, украінцы і г.д. гэта польскія грамадзяне, якія карыстаюцца тымі самымі дарогамі, той самай аховай здароўя, дываюць тым самым паведамленням і г.д. Дык на што асабліва займацца тымі пытаннямі? Да таго ж дзейнічаюць меншасныя арганізацыі. На маю думку, не толькі мясцовая ўладна знаць, але тым больш цэнтральная не маглі зразумець, што „чужыя — гэта мы”, што, так сказаць, „лапаталігічна” ўбіваецца ў галовы ўжо дзесяці у Таронта. З такімі ж праблемамі, што ўсе (палякі, католікі), але і сваімі клопатамі ды прагамі. Дапамагчы ім развязаць іх ды рэ-

алізаваць можна толькі выключна трактуючы меншасці ў асаблівы спосаб, займаючыся імі асабліва, не ставячы перад дзілемай: датацыі на дарогу ці для меншасці.

Ды, хацелася б сказаць: дзе Рым, дзе Крым (чытай: дзе Беласток, а дзе Таронта). Усё ж, ёсць у мяне прапанова новым самаўрадавым уладам Беластока і ваяводства. Паколькі заўсёды любілі яны падпісваць дамовы аб супрацоўніцтве з сестрынімі гарадамі, дык можа так, замест з іншымі гарадскімі цэнтрамі, пасябраваць нам якраз з канадскім Таронта? Можа, у рамках сестрынога (брацкага?) дружбы „залалаліся б” мы на зношаныя аўтобусы (як было гэта з падарункам галандцаў Беластоку) ці імглістыя аб’яцанні італьянцаў нахонт пабудовы беластоцкага аэрадрома. Прыдалося б мець прыбытак яшчэ ў нечым, што прыносіла б адсоткі большы чым шматтадавая інвестыцыя — у „абучэнні” як жыць з „іншымі”. Гэта я, мабыць, толькі так: і так ніхто з адказных за наш горад ды рэгіён пра маю прапанову не прачытае — не пераадолее беларускіх літар!..

Мацей ХАЛАДОУСКІ

выкладае ў нас прафесар Ян Карчэўскі. З другога класа я пішу ў „Ніву”.

— Ты — адкрыццё нашага „Астропа”. Значыць, прыйшла да нас „праз сон”.

— Рубрыка „Вер — не вер” зацікавіла мяне, бо там былі лісты. Я да канца не ведала, ці пішуць іх чытачы, ці сама рэдакцыя. Я рашыла праверыць. Не думала, што атрымаю адказ „Астропа”.

— Як твае публікацыі ў „Ніве” прымаюць сябры?

— Сябры зараз жартуюць. Раней усе маўчалі.

— Каторы раз ты ўдзельнічаеш у конкурсе?

— Першы раз.

— Ці больш табе падабаецца літаратура, ці публіцыстыка?

— Лепш адчуваю сябе ў публіцыстыцы. Я — не паэтка, я — цалкам праявілі дзяўчына.

— Маеш на думцы прозу?

— Мой поспех у літаратурным кон-

Зося ЛЕМЕШ

Кветка

— А што ты тут робіш, так цалкам адна, пасярод поля?

Паглядзеў ён на маладую дзяўчыну, якая, быццам тая веснавая кветка, вырасла нечакана перад ім. Так ён яе і ў думках назваў — „кветачка”.

— Але ж я цябе і ведаю! Не баішся хадзіць адна так далёка?

Ці дзяўчына баялася? Мела дзіўныя, нібыта спалоханыя, нібыта задуманыя вочы... Не, не было ў іх страху.

— А мяне ты не баішся?

Толькі ўсміхнулася.

— Дык сядай, кветачка, паразмаўляем. Садзіся тут. Ці чуеш? Гэта сэрца зямлі б’е. Чым бліжэй ты да зямлі, бліжэй да яе сэрца, тым бліжэй да Бога.

А ў цёмнай зямлі жывуць брыдкія, слізкія і сляпыя дажджавыя чарвякі, якія баяцца сонца і дня... Людзі прывыклі баяцца гэтых дзяцей цемры. Думаем, яны — нешта кепскае. Думаем — добра ім так, пэўна Бог іх пакараў. А мне здаецца, дажджавыя чарвякі найшчаслівейшыя ў цэлым свеце. Жывуць лепш чым мы, яны ж бліжэй Бога. Бо Бога няма, як некаторыя кажуць, у небе, няма ў цэрквах. Ён ёсць у зямлі нашай, з якой мы нарадзіліся і на якой жывем, Ён ёсць у кожным чалавеку. Адчуваеш ты ў сабе Бога, кветачка?

Чула жаваранкаў над лугам, чула вецер сярод маладых траваў, адчувала муху шпацыруючую па яе руцэ, позірк мужчыны на яе твары... Пачала баяцца.

— Няма, няма Бога ў мяне!

— А чуеш, як птушкі спяваюць, як травінкі да сябе нешта шэпчуць ціхенька?

Апусціла вочы, пачырванела. Ці гэты чалавек чытае ў яе думках?!

Гэта ж Бог, кветачка! Бога ты чуеш!

— Мо паразмаўляем пра каханне? Махнула рукой, быццам хацела сказаць, не варта.

— Чаму? Не кахаш ты нікога? Не маеш хлопца?

Што за чалавек! Кінуў бы ўжо дапытвацца! Гэта не яго справа!

— Не злуй, кветачка, знойдзецца хлопец. Не было проста яшчэ такога, што быў бы цябе варты.

Працягваў, хаця ў вачах яе не знайшоў ні даверу, ні вялікае надзеі.

— Ведаеш, што ёсць самым цудоўным, калі людзі кахаюць адзін аднаго?

Адкуль, адкуль ёй гэта ведаць?!

— Самай цудоўнай ёсць тая магутная сіла, якую дае нам каханне. Сіла, якая дазваляе нам перажыць няўдачы, падняць галаву і ісці далей. Калі б не яна, не ведаю, ці размаўлялі б мы сёння...

Каханне дае людзям сілу?

— Каханне дае намнога больш. Дае ШЧАСЦЕ. Кветачка, ты...

Так, плакала, і што з таго?! Навошта, навошта яна сюды прыйшла!

— Кветачка, бачыш, мы нават не заўважылі, як сонца зайшло...

— Кветачка, калі я перамагу Час і Прастору, тады ты ў цяжкай хвіліне падумай толькі аба мне, а я прыйду да цябе. Аднак тады не буду адчыняць ужо дзвярэй ні вакон... Але ці я Іх перамагу? Ці мне пашанцуе?... Калі не, дык не буду я годны пабачыць твой тварык, кветачка.

І пайшлі, кожнае ў свой бок.

Я так доўга чакаю! Дзе ж Вы, дзе?

Я — праявілі дзяўчына

З Зося ЛЕМЕШ, лаўрэаткай VII Конкурсу беларускай паэзіі і прозы гутарыць Ганна КАНДРАЦЮК.

— Ці прысніўся табе сон наконце конкурсу?

— Апошнім часам прысніліся мне словы. Я гаварыла нешта на беларускай мове. Доўгія, цяжкія, разумныя словы.

— Значыць, наштадзень размаўляеш па-польску.

— Усяк: у хаце мы размаўляем „па-своему” і па-польску.

— Ты добра і цікава гаворыш па-беларуску.

— Я адчуваю сябе беларускай.

— Скажы нешта пра сябе.

— Вучуся ў III класе беларускага ліцэя ў Гайнаўцы. Урокі роднай мовы

курс гэта справа шчасця; я нават не здзіўляюся, я маю шчасце ў жыцці.

— Напэўна, шмат працуеш, каб быў той поспех?

— Кожны дзень пішу нешта на беларускай мове. Мне падабаецца працаваць і думаць так, як падказвае мая інтуіцыя.

— Кім хочаш стаць у жыцці — журналісткай, літаратаркай?

— Стаматолагам. Чаму? Бо гэта сямейная прафесія, а сапраўды таму, што гэта канкрэтны занятак. Хачу жыць на Беласточчыне.

— Цікава.

— Я не ўяўляю сабе жыць недзе далёка ад Беласточчыны.

Пятро АКУЛІК

Пакуты сабакі Шарыка альбо Як дзядзька Ясь стаў філосафам

Хутка Каляды, Новы год, прыедуць дзеці з унікамі. Трэба схадзіць у лес па ялінку, — думас дзядзька Ясь. Надзеўшы кашулю ды валенкі, бярэ ў руку сякеру, складвае вусны ў трубочку, каб свіснуць сабаку. — Фу-фу — замест пошты атрымліваецца нейкае змяінае шыпенне. От, незадача! Сёння зранку Ясь дастаў арэхі, каб унікаў на Новы год пачаставаць і вырашыў аднаго разгрызці, ды толькі пстрыкнуў той зуб, вылецеўшы з рота, а арэх цэлы! Дзядзька ізноў старанна выцягвае вусны, каб свіснуць, і, паўторна выдае на свет божы замест слаўнага салаўінага пошты нейкую непатрэбшчыну. „Фу! Цьфу! Шарык! Каб ты здох!”

Шарык не застаўляе сябе доўга чакаць і ўжо матляе хвостом перад гаспадаром. Гаспадар жа, задраўшы галаву, калуцаецца пальцам у роце, дзе нядаўна яшчэ сядзеў зуб.

Пад Ясевымі валенкамі хрупае снег, сабака ад радасці намотвае вакол Яся кругі. „Добры сабака, — думас Ясь, — добра, што не здох. Тыдні з тры таму зарэзаў дзядзька бычка. А каб з вантрабамі не валэндацца, аддаў іх сабаку. Ну, той і дарваўся... Праз колькі часу быў Шарык бы той гарбуз — свежаныны з’еў больш, чым сам важыць, гаўкаць нават не хацеў, ды і не мог ужо, бо ледзве дапоўз да буды. Адным словам „сабачы перажор атрымаўся”.

Уначы Ясь прачнуўся ад таго, што жонка таўкла яго ў бок: „Ясечку, мабыць нехта памёр. Чуеш, Шарык вые, як па нябожчыку”. Дзядзьку стала нека не па сабе, па скуру пабеглі халодныя мурашкі, — можа з кумам Уладкам што зрабілася, бо нека аслабеў той на другой бутэльцы першачку, калі свежаніну спрабавалі.

Ясь у адных сподніках выйшаў на ганак, кінуў сабаку кавалак хлеба, ад чаго, здаецца, той завьў яшчэ мацней.

Залазачы пад коўдру, Ясь, каб хутчэй нагрэцца, прыціснуўся да жонкі.

— І чаго гэтак вые? — запытала яна.

— Чаго-чаго. Да сучкі хоча, — адказаў Ясь. Жонка хіхікнула.

— А ты чаго?

— А я, вось, думаю, Ясечку, калі ўжо ты завьўеш?

Зранку, калі Ясь ішоў ад студні з вядром вады (моцна даймала смага пасля першаку), Шарык не проста выў, ён гэтак заграбаў зямлю лапамі, што аж каміяк яе ляцелі ўва ўсе бакі.

— А можа да сучкі хоча? Адпушчу кавалера.

Шарык амаль не збіў з ног Яся, і хутчэй кулі папёр у бок сажалкі, калі дзядзька адчапіў ад ашыўніка ланцужок. Карціна, якую Ясь убачыў, вельмі яго ўразіла, — сабака гаўкаў на ваду, потым піў, потым ізноў гаўкаў і піў.

Вялікая смага мацней каханна, — зрабіў выснову дзядзька Ясь.

Магдаліна ЛЕАНЧУК

Мой малы вялікі свет

Мая залатая клетка сталася
маім ПРАКЛЯЦЦЕМ
Не мела я ніколі выбару... не маю...
не буду ніколі яго мець...

УЦЁКІ — які сэнс іх?

Устойлівыя паляўнічыя заўсёды знойдзе
звярыну
Чую як вакол маёй шыі заціскаецца
пяцля...

Не магу дыхаць... душыся я...

А дык пастаянна жыву...

Я памерла ў час жыцця, ажыву пасля смерці...

Цень чалавека

Самотнасць гэта маё другое імя,
Боязь гэта мая сястра,
Страх — мой брат, а Боль і Роспач
гэта мае бацькі.

Сэрца маё крывавіць, хаця цела
на від здаровае.

Штораз надзяваю я дзве маскі:
для свету і для маёй раненай душы.

На від шчаслівая, сапраўды ўражлівая
на кожны боль.

Баюся адмовы, баюся пачуць
гэтыя словы, якія як прыгавор
асудзяць мяне на адчужэнне і самотнасць...

Боль, Роспач, Боязь, Страх...

Не плачу я, бо не хапае мне слёз.
Прагну толькі аднаго: быць каханай,
Але ці прагну кахаць?

Выбачай мне...

1
Перапрашаю за словы,
якіх я ніколі не прамовіла.
Перапрашаю за думкі,
якіх я ніколі не выявіла.
Перапрашаю за любоў,
якой я ніколі табе не аказала.
Перапрашаю за кожную слязу,
кожную калючку...

2
Так многа зла, так мала часу...
У чым мая памылка?
У чым мая віна?

3
Я крыводзіла цябе
Мы цярпелі разам
аднак асобна
Ты гасла з кожным днём
а я не змагла раздзьмухаць
твойго агню

Ты плакала
нада мною
Я — над сабою

4
Я не здолела сказаць
гэтых двух, простых слоў

ЛЮБЛЮ ЦЯБЕ

Шкадуно...

Белыя сцены

Вечарам я пастукаў у дзверы мастаку Нор Узі.

— Вітаю, вітаю! — сказаў гаспадар і запрасіў мяне ў пакой.

— Ой! Чарапашка прыйшоў! — пажартаваў Ярак. — Ты ведаеш, што спазніўся на дзве хвіліны! Што з табою? Можна, закахайся?

— Ну і праблема, дзве хвіліны спазнення! — я паглядзеў на сябру, ды той не адставаў:

— Спадар Нор Узі запрасіў на пятую гадзіну, разумееш?

— Мой гадзіннік спазніўся, — я не хацеў спрэчкі і стараўся палагодзіць сітуацыю.

— Іншым разам глядзі на гадзіннік гарадской ратушы!

— Так, так, — махнуў я рукою і змоўк. Мне не хацелася кідацца ў спрэчку за глупства.

— Бо, ведаеш... — азвалася Аня, — мы не можам дачакацца сюрпрыза, які падрыхтаваў нам Нор Узі.

— Хвілінку, усё ўжо падрыхтавана, — і мастак загадаў нам заплюшчыць вочы. У той час Нор Узі адчыніў шафу і дастаў адтуль нейкі прадмет. Праз момант сказаў:

— Добра, расплюшчыце вочы!

Мы пабачылі перад сабою вялікую палітру з фарбамі, чатыры пэндзлі і вядро вады.

— О-го! — Ярак схачіўся за галаву. — А што будзем рабіць?

— Разам размалюем мой дом, — усміхнуўся мастак.

— Але ж... ён ужо размалюваны! — здзівіўся я.

— Гэта дробязь, хлопча, — падмаргнуў мне гаспадар. Нор Узі пстрыкнуў пальцамі і ўсе сцены сталі белыя. Мы стаялі, як зачараваныя.

— Калі ласка, — мастак уручыў нам пэндзлі, — бярыцеся за працу.

Я намалюваў гнедага каня, Ярак — касмічную ракету, Томак — зялёны лес, а Аня... А наша Аня намалювала мастака Нор Узі, які малюе нацюрморт.

І так пачалося...

Кожны чацвер мы мелі прыходзіць да мастака і маляваць усё што нам прыйдзе на думку.

У школе ўсе здзіўляліся, бо раптам наша чацвёрка пачала збіраць шасцёркі па пластыцы. Адночы паклікаў нас дырэктар школы і сказаў:

— Анна Ляшчынская, Мікола Дораш, Яраслаў і Тамаш Новікі будуць прадстаўляць нашу школу ў Першым міжшкольным конкурсе жывапісу. Вы згодні?

Мы паглядзелі адзін на аднаго і ўсміхнуліся.

— Гэта вялікі гонар, — адказала афіцыйным тонам Аня Ляшчынская.

— Гэта вялікі гонар, — паўтарылі мы, нібы папугаі, за Ляшчынскай.

(працяг будзе)

(нак-с)

Удзельнікі VII Агульнапольскага конкурсу беларускай паэзіі і прозы

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Пра дажджавога

чарвячка

Жыў адзін дажджавы чарвячок, які называўся Кароль.

Трапляліся яму адны няшчасці.

Раз сустрэў асу,

а яна хацела яго ўджаліць.

Але Кароль не даўся,

схаваўся ў зямлі.

У другі раз сустрэў вужа,

які яго хацеў праглынуць.

Кароль не даўся,

схаваўся ў сваю норку.

У трэці раз сустрэў хлопчыка. Хлопчык узяў Кароля ў руку — дарослы сказаў яму злавіць пару дажджавых чарвякоў на прынаду для рыб.

Паклаў чарвячка ў бляшанку.

Так Кароль пайшоў лавіць рыбу.

Падчпілі яго на вуду,

кінулі ў ваду. Дасталі з вады.

Кароль сарваўся з кручка

і схаваўся ад людзей пад зямлю.

Радаслаў МАЦІЕВІЧ,

II „а“ кл. ПШ н-р 6 у Беластоку

Як Шурык з дому ўцякаў

Выйшаў Шурык з хаты на двор. Сумны-сумны.

— Ты чаго такі? — пытаецца дзед. Ён на прызбе сядзіць, на кіёк абпіраецца.

— Вось возьму і ўцяку з дому, — адказвае Шурык.

— Куды?

— Абы-куды. Давай, дзедка, разам, га?

— Які з мяне ўцякач? На сваім падворку ногі ледзьве перастаўляю. Я лепш дома пасяджу.

— Добра старому. Ніхто не крыўдзіць.

— Ніяк табе ад маці папала?

— Не любіць яна мяне зусім.

— Уга!

— Купіла ў краме цукерак, шакаладку адну. Я бачыў. Разам хадзілі... Каб хоць пакаштаваць дала.

— Можна, не заслужыў?

— Не заслужыў! Яна кожны раз гэтак кажа, калі не хоча пачаставаць. Заўсёды прычыну знойдзе. То штаны падраў, то цацкі параскідаў, то не дапамагаю.

— Нялёгка табе.

— Цяжка, дзедка. Пайду з дому. Назусім. Тады маці наплачацца. Прасіцца будзе: „Вярніся, сыночак! Усё дарую, крыўдзіць не буду ніколі”. Ды позна будзе. Не вярнуся я. Яна загалосіць, пабяжыць за сяло.

— Гм!

— Вось паглядзіш, дзедка. Як выйду за вароты, то і не азірнуся.

— Хочаш, каб пра цябе не забыліся?

— Вядома.

— Тады памяць аб сабе добрую пакінуць трэба.

— Як так?

— Зрабі што-небудзь карыснае.

— Што?

— Дровы ля хлява бачыш?

— Ага.

— Знасі іх пад паветку, складзі там. Толькі памногу не бяры.

— Добра. Змагу.

Пачаў хлопчык працаваць. Палены паколаты не тоўста. Шурык іх па тры зараз браў. Не надта цяжка было.

Доўга працаваў. Ажно ўспацеў. Але ўсе дровы склаў. Скончыў, падшоў да прызбы, пытаецца:

— Ну як, дзядуля?

— Акуратна зроблена. Яшчэ б двор падмесці варта.

Уздыхнуў Шурык. Аднак венік узяў. Няхай бачаць, якога добрага чалавека зжылі. Няхай пашкадуоць!

І пачаў падмятаць. Старанна, не спяшаючыся.

Толькі скончыў — маці выйшла. Агледзела двор, усміхнулася.

Шурык у хату шмыгнуў: не стаяць жа на вачах.

Паглядзела мама на чысты двор, на складзеныя дровы. Таксама ў хату пайшла.

Адзін дзядуля на прызбе застаўся. Сядзіць, грэецца пад сонцам.

Прайшло крыху часу, выйшаў на ганак Шурык.

— Склаў торбу? — пытаецца дзед.

— Якую торбу?

— Кожны, хто ў дарогу збіраецца, харчы нарыхтаваць павінен. Ты ж, мабыць, не за блізкі свет адправішся?

— А-а... — адказаў Шурык. — Толькі я ўцякаць перадумаў. Застаюся. — І аблізаў выпаканья ў шакалад пальцы.

Даір СЛАЎКОВІЧ

(„Навшта ружы калючкі”)

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

У беларуска-польскім садку ў Беластоку

Конкурс — Класікі

Рэдакцыя „Зоркі” адзначае 120-ю гадавіну з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Мы прапануем шэраг конкурсаў. Мэта конкурсу — адукацыйная. Задача чытача — выбраць правільныя адказы. Аўтары правільных адказаў выйграюць беларускія кніжкі.

1. У „Новай Зямлі” апісана жыццё:

- вёскі,
- горада,
- джунгляў.

2. Якуб Колас, калі пісаў „Новую Зямлю”, меў на думцы:

- Мінск,

б) урочышча Альбуць,

в) Варшаву.

3. Янка Купала праславіўся ў літаратуры як:

- рэаліст,
- рамантык,
- сімваліст.

Адказ на Конкурс — Класікі ў „Зорцы” н-р 41: 1) Янка Купала напісаў драму „Тутэйшыя”. 2) Якуб Колас доўгі час працаваў настаўнікам. 3) Цэнтральны музей Якуба Коласа знаходзіцца ў Мінску.

Кніжку Янкі Купалы „Тутэйшыя” выйграў **Янка Захарчук** з Беластока.

Баяры

Уладзіслаў Петрук і ягоныя карціны

Петрукова Падляшша

Уладзіслаў Петрук, вядомы чытачам „Нівы” як аўтар „Свойскіх малюнкаў” (працаваў графічным рэдактарам нашага тыднёвіка з 1986 г. па 1992 г.), працягвае сваю руплівую працу дакументавання перакам на паперы нашага краіны і культуры. Яго рэтрэспектыўную выставу можна глядзець у Малой галерэі Беларускага асяродка культуры, у фае кінатэатра „Форум” (вул. Легіянская, 5). Аўтар — сёння беластачанін, нарадзіўся ў 1952 годзе ў Наройках каля Драгічына. Ён — выпускнік Мастацкага ліцея ў Супраслі і Вышэйшай школы графікі і кніжнай графікі ў Лейпцыгу (стыпендыст Міністэрства культуры і мастацтва). Пасля працы ў „Ніве” быў кіраўніком Выдавецтва філіяла Варшаўскага ўніверсітэта ў Беластоку, ад 1988 г. кіруе ўласным выдавецтвам. Ён — аўтар 18 кніжных выданняў, сярод гэтага аднаго альбома „Stage jest ріекне”, плакатаў, кніжных ілюстрацый, удзельнік шэрагу выставак у краіне і за мяжой. Член Праваслаўнага брацтва св.св. Кірылы і Мяфодзія, спявае ў царкоўным хоры.

— Малюючы архітэктурную прыроду Падляшша дакументую старыя прыклады будаўніцтва вёскі, мястэчак, сакральнага (цэрквы, касцёлы, каплічкі), помнікі прыроды, — адзначае ў сваёй лістоўцы-паштоўцы Уладзіслаў Петрук, які стартаваў сёлета са спіска (першае мес-

ца) Беларускага выбарчага камітэта ў Градскую раду Беластока. У радзе марыў заняцца праблемамі культуры. Ззначае:

— Неабходна дбаць пра эстэтыку горада. Нашы раёны-спальні трэба замяніць у прыязны чалавек, з магчымасцю доступу да культуры і адпачынку на месцы.

Дакладныя эскізы аб’ектаў паказваюць кожную цаглінку, кожны лісточак, фактуру кары старых дрэў. Захапілі мяне, напрыклад, карціны прысады вербаў у Бабровай (некалькі графік з таго месца), палацавых паркаў у Дайлідах ці Браніцкага, старыя дамы на беластоцкіх Баярах (шмат з гэтых свойскіх хацінак ужо не існуе).

Уладзіслаў Петрук — аўтар гэтак званых папак з графікамі, м.інш. „Бельск-Падляшскі”, „Беласток і ваколіцы”, „Цэрквы Беластока”, „Цехановец”, „Драгічынская дыяцэзія”, „Белавежская пушча — Шлях каралеўскіх дубоў”, „Беласток даўней і сёння”. Гораду Лаймону падараваў кнігу „1200 гадоў Лаймона” (250 малюнкаў). Па заказе нямецкага горада Розбах выканаў 60 малюнкаў ягонае архітэктурны.

— Маё крэда — права на свабоду, адметнасць, індывідуальнасць, — адзначае стыпендыст падляшскай маршалкаўскай установы (дзякуючы гэтай стыпендыі мастак мог рэалізаваць выставу).

Міра Лукша

Спявай, душа народная, спявай!

Закончыўся сёлета культурна-асветны сезон у Беларуска-грамадска-культурным таварыстве. Трымаю ў руках мінулага праграму, багатую ў мерапрыемствы — фэсты, Купалле, дажынкi, фестывалі, агляды... Без пераўвельчэння можна сказаць, што мінулы сезон быў надта плённы. Тысячы жыхароў шматлікіх вёсак і гмін нашага ваяводства мелі магчымасць удзельнічаць у мерапрыемствах з удзелам беларускіх калектываў Беласточчыны і Рэспублікі Беларусь. Нашым калектывам была створана магчымасць прэзентаваць культуру беларусаў Беласточчыны ў іншых раёнах Польшчы і ў Беларусі.

Фэсты і народныя гуляні ў вясковым асяроддзі часта былі адзінымі культурнымі мерапрыемствамі даступнымі сялянам, а таксама нагодай для сямейных

ды сяброўскіх сустрэч. Людзі ахвотна прыходзілі на фэсты паслухаць прыгожыя беларускія песні ў выкананні нашых самадзейнікаў і артыстаў з Беларусі, паглядзець майстэрства танцавальных калектываў, пазахапляцца віртуознасцю музыкантаў — баяністаў, акардэаністаў, гітарыстаў ці цымбалістаў. Публіка энтузіястычна прымала выканаўцаў, узнагароджвала іх бурнымі апладысманамі, запрашала прысехаць чарговы раз.

У мерапрыемствах прысутнічалі госці з Беларусі, у тым ліку дыпламаты Генеральнага консульства РБ у Беластоку, і прадстаўнікі улад, уключна з міністрам замежных спраў Владзімежам Цімашэвічам.

Беларускае грамадска-культурнае таварыства мае вялікі вопыт у культурна-асветнай працы і паспяхова выкон-

Сучаснае народнае мастацтва Літвы

Восьмага лістапада 2002 года ў беластоцкай Ратушы адбылося адкрыццё выстаўкі сучаснага народнага мастацтва Літвы. Патранат над мерапрыемствам узялі міністэрствы культуры Польшчы і Літвы ды Рада этнічнай культуры літоўскага Сейма. Да наладжання выстаўкі спрычыніліся захавальнік Войцех Кавальчук і Ёнас Рудзінскас — аўтар экспазіцыі і старшыня Саюза літоўскіх народных мастакоў.

У беластоцкай Ратушы можна паглядзець працы самых выдатных мастакоў Літвы, якія паказвалі свае працы ў найбольшых гарадах свету. Выстаўка, як сказаў Ёнас Рудзінскас, з’яўляецца невыпадковай па колькасці экспанатаў, якія паказваюць тэхналагічную і рэгіянальную разнастайнасць літоўскіх мастакоў.

Сярод экспанаваных прац можна пабачыць жалезныя крыжы, 10-метровага караля з бурштynu, тканыя ручнікі, карціны, гліняныя збанкі. Сустрэнем тут працы такіх мастакоў, як Ёнас Вэртэляс, Эдгарас Та, Стасыс Раўба, Ёнас Ігнатас, Іпалітас Узкурнус, Юльяс Букаўскас.

Ідэя паўстання такой экспазіцыі з’явілася некалькі гадоў таму, — успамінае Войцех Кавальчук, — а падрыхтоў-

ка да яе была доўгай. Выбар такіх, а не іншых экспанатаў быў спробай паказання культурнай разрозненасці Літвы. Гэта аўтарам удалося.

Выстаўку можна глядзець яшчэ тры тыдні. Пазней на працягу паўтара года наведае яна Вроцлаў, Кракаў і Лодзь, а за два гады трапіць на Літву.

Паўліна ШАФРАН

Фота ПАЎЛІНЫ ШАФРАН

Вяселле і дажынкi

8 лістапада г.г. у ГП БГКТ у Беластоку выступілі беларускія мастацкія калектывы. Самадзейнікі з Бельска пад кіраўніцтвам Алы Фіёнік падрыхтавалі сцэнку з першага дня вяселля на Бельшчыне. Наталька выходзіць замуж. Яе рыхтуюць да шлюбу, заплятаюць валасы, дружкі спяваюць. Прыйшлі сяброўкі, хрышчоная маці, бацькі і родная сястра. Усе яе ўспамагаюць падаркамі. Каравай падрыхтаваны, чакаюць маладога. Урэшце ён прыязджае з кветкамі. Распляваюцца прыгожыя вясельныя песні. Дружкі кідаюць людзям цукеркі. Гэты ж гурт выканаў яшчэ некалькі хрысціянскіх песень, якія спяваліся і мо яшчэ спяваюцца на Бельшчыне.

Калектыв „Крыніца” з Беластока адрэкамэндаваўся абрадавай сцэнкай „Дажынкi”. Адзенне падобнае да колішняга вясковага, сярпы, дажынкавы пачастунак і песні аб ураджаі і дажынках — усё гэта

пераносіла ў мінулае, якое яшчэ добра помніцца многім прысутным на вечары.

Трэцім абрадавым калектывам на БГКТ Літоўскай сцэне былі „Васілёчкі” з Бельска-Падляшскага пад мастацкім кіраўніцтвам Мікалая Мязэнага. „Васілёчкі” падрыхтавалі сцэнку з другога дня вяселля. Куфар маладой з каштоўнымі вырабамі мусіць выкупіць малады. Плаціць ён грошы і дае паўлітра гарэлкі. А пасля госці заяўляюць, што гарэлка горкая. Маладыя „салодзіць” сардэчна і тады раздэцца здравіца „Многае лета”. У сваю ролю ўваходзіць маршалак. Затым маладая ўручае падарункі бацькам і найбліжэйшым маладога. Усяму гэтаму спадарожнічаюць песні.

Усе тры калектывы паказалі высокі ўзровень мастацтва. Прысутныя з удзячнасцю самадзейнікам вярталіся дамоў.

Міхась ХМЯЛЕЎСКІ

Фота ВІКТАРА БУРА

На фэсце ў Бандарах (злева): Ірына Матвяюк — загадчыца мясцовай бібліятэкі, Лявон Хлябіч — галоўны спецыяліст Семяноўскага вадасховішча, арганізатар фэсту і Вялянціна Ласкевіч — сакратар ГП БГКТ

сваё прызвание служыць жыхарам вёсак і гарадоў. І таму БГКТ карыстаецца папулярнасцю ў народзе. Але дасягненні не даюцца так проста. Многа над гэтым папрацавалі старшыня ГП БГКТ Ян Сычэўскі і сакратар ГП Валянціна Ласкевіч, пераадольваючы шматлікія цяжкасці і перашкоды з боку тых, хто падстаўляе ім ногі. Арганізуюць яны мерапрыемствы на радасць аматараў беларускай культуры. Шырокай дарогі!

Віктар БУРА

Да велікамучаніка Дзімітрыя маліліся вернікі з усёй Беласточчыны

Каля іконы велікамучаніка Дзімітрыя У Ялоўцы, Пухлах і Саках

У гэтым годзе ў час свята велікамучаніка Дзімітрыя Салунскага, якое адзначалася 8 лістапада, у Саках сабралася многа людзей. Прыехалі паломнікі з Беластока і навакольных мясцовасцей, многія прыхаджане прыйшлі пехатою. Вернікі прыкладаліся да цудадейнай іконы велікамучаніка Дзімітрыя, якая толькі на час святкаванняў была вынесена з-за алтара на сярэдзіну царквы. Святую літургію ўзначаліў епіскап Бельскі Грыгорый у саслужэнні ігумена Германа з Супрасльскага манастыра, сакоўскіх іераманахаў і шматлікіх свяшчэннікаў з Беласточчыны.

Некаторыя дакраналіся да іконы велікамучаніка Дзімітрыя маленькімі іконкамі, якія пасля павезлі сваім сямейнікам. Епіскап Грыгорый у час пропаведзі звярнуў увагу на шматлікія выпадкі дапамогі пасля малітваў да велікамучаніка Дзімітрыя. Ігумен Варсанофій сказаў, што пасля малітваў перад Сакоўскай іконай велікамучаніка Дзімітрыя здарыліся апошнім часам аздараўленні ад хвароб галавы, нырака, лёгкіх, сэрца і пухліны. Гісторыю свайго аздараўлення раскажаў сабраным настаецель прыхода ў Ялоўцы а. Яўгеній Канаховіч. Сваё дзяцінства правёў ён у Кляшчэлях і ва ўзросце чатырох гадоў страціў зрок ад удару каня ў лоб. Пасля безвыніковага лячэння быў ён прывезены ў Сакоўскую царкву. Калі бацька непрытомнага хлопчыка прылажыў яго чалом да іконы, той адразу аздараваў. Айцец Яўгеній Канаховіч гаварыў яшчэ аб справах блізкіх яго сэрцу — веры ў Хрыста і роднай мове, на якой звяртаўся да вернікаў.

— Многія з вас перасталі вучыць гаварыць на роднай мове сваіх дзяцей, а тым больш унукаў, — напамінаў а. Яўген паломнікаў, сярод якіх многа бы-

ло беластачан. — Хочаце быць людзьмі культурнымі, а на культуру ўплывае родная мова і вера ў Хрыста. Наша мова не простая ці крывая, а нармальная, не горшая за іншыя. Вучыце гаварыць на ёй сваіх дзяцей і прыводзьце іх у царквы.

У Мужчынскім манастыры святога велікамучаніка Дзімітрыя Салунскага, які існуе ў Саках ужо звыш года, пабольшала апошнім часам колькасць браціі. Апрача ігумена Варсанофія і іераманаха Пятра, якія былі ад пачатку, жывуць у ім іерадыякан Тамаш і брат Марк. Зараз у былым школьным будынку вядуцца рамонтныя работы. Часова прыстасавалі гімнастычную залу для патрэб манастырской часоўні, памяншы ў будынку 9 акон, перабудоўваюць ацяпленне і прыстасоўваюць школьныя залы для патрэб манастырской жыцця. З трох залаў паўсталі келлі, а тры класы перабудоўваюцца на трапезную царкву. Да царкоўнай плошчы давялі водаправодную нітку і былі пастаўлены ў царкве вадасцёкавыя трубы. Прыхаджане не наракаюць, што з-за паломнікаў цесна ім маліцца ў царкве, дапамагаюць манахам. Выконваюць некаторыя будаўнічыя працы, прыбіраюць і прыносяць у манастыр сельскагаспадарчыя прадукты.

— Хочам выбудаваць манастырскі будынак на грэчаскі матыў на горцы, побач царквы. Калі будзе воля Гасподня, хацелі б мы паставіць у наступным годзе фундаменты і сцены. Мітрапаліт Сава абвясціў конкурс на выкананне праскта гэтага будынка. Некаторыя манахі жылі б у школьным будынку, які выкарыстоўваўся б на патрэбы паломнікаў, — заявіў настаецель манастыра, ігумен Варсанофій.

Аляксей МАРОЗ

У новай царкве

Урачыстае адкрыццё навучальнага года ў Ікананіснай школе ў Бельску-Падляшскім, якое адбылося 31 кастрычніка, спалучана было з асвячэннем пабудаванай пры школе Свята-Троіцкай царквы. Святкаванні пачаліся з Божай літургіі, якую ўзначаліў мітрапаліт Варшаўскі і ўсяе Польшчы Сава, і малітваў за вучняў. Пасля гасці, сярод якіх быў бурмістр Бельска Андрэй Сцепанюк, пазнаёміліся з характарам установы і ўмовамі вучобы. Заняткі вядуцца ўжо ад пачатку кастрычніка, але мерапрыемства прымеркавана бы-

ло да дня св. апостала Лукі, які лічыцца першым ікананісцам.

Будова царквы пачалася ў 2000 годзе паводле праскта Юрыя Усціновіча з Політэхнічнага інстытута ў Беластоку, які з'яўляецца адначасна выкладчыкам у Ікананіснай школе. Выпускнікі-ікананісцы і студэнты самі напісалі іконы да іканастаса і выканалі паліхромію на сценах. У царкве будуць маліцца студэнты і вернікі з Бельска. Кожны дзень у школе будзе пачынацца з ранняга багаслужэння, а некалькі разоў у тыдні будзе служыцца Літургія.

Ікананісная школа ўзнікла ў 1991 годзе пры прыходзе св. архістраціга Міхаіла. Вучацца ў ёй студэнты не толькі з Польшчы, але і з Беларусі, Расіі і ЗША. Выкла-

Трэба аб іх ведаць, варта іх бачыць, бо яны — помнікі нашага народа. На Беласточчыне знойдзем непаўторныя архітэктурныя помнікі праваслаўнага сакральнага будаўніцтва, а ў некаторых царквах — цудатворныя іконы, якія сілай сваёй святасці аздараўляюць людзей, дапамагаюць пазбавіцца ад хвароб і іншых бедаў.

Праваслаўнае брацтва пры царкве св. Мікалая ў Беластоку арганізоўвае пілігрымкі да такіх мясцовасцей. Варта імі карыстацца, бо такія паездкі вельмі карысныя ды недарэгія і заўсёды арганізуюцца ў прыхадскія святы.

Пілігрымка ў Ялоўку адбылася на Уздзіжанне Крыжа Гасподняга. Такого заступніка мае тамашняя царква. У 1944 годзе драўляная царква ў Ялоўцы згарэла. Новая, вельмі прыгожая, пабудавана пры народнай уладзе. Ужо многа гадоў настаецелем яе з'яўляецца Яўгеній Канаховіч, які дбае, каб царква ў прыгранічнай мясцовасці была прыгожая звонку і ўсярэдзіне.

Асаблівую нязвыкласць прадстаўляе змяня царкоўка. Над ёй тры прыгожыя купалы ўпрыгожваюць краявід.

Царква Уздзіжання Крыжа Гасподняга ў сваё напастольнае свята гасцывала ўладыку Іакава, епіскапа Беластоцка-Гданьскай епархіі. Уладыка ў саслужэнні святароў здзейсніў бажэственную літургію і пасвяціў парафіяльны дом.

На Пакрову пілігрымка накіравалася ў Пухлы, непадалёк Нарвы. Там знаходзіцца драўляная царква, архітэктурны помнік царкоўнага будаўніцтва. У ёй знаходзіцца цудатворная ікона Пакрова Божай Маці (на здымку). Да яе людзі моляцца і просяць дапамогі ў жыццёвых бедах.

Удастоіў святкаванне ў Пухлах епіскап Бельскі Грыгорый, якога вітаў настаецель Павел Лапінскі. Па яго прапанове ганаровымі граматамі былі ўзнагароджаны староста Мікалай Графімюк і скарбнік Надзея Дулько.

Надаўна пілігрымка царкоўнага брацтва пабывала ў Саках, што ў гміне Кляшчэлі ў магільнікавай царкве св. Дзімітрыя, якая з'яўляецца цяпер святыняй манаскага дома ў Саках. Здаўна адзначаюць там дзень св. Дзімітрыя, якога цудатворная ікона знаходзіцца ў царкве.

8 лістапада святкаванне ўдастоіў епіскап Бельскі Грыгорый. Разам з 12 святарамі здзейсніў ён святую літургію, выступіў з пропаведдзю аб неабходнасці добрых учынкаў.

У будучыні ў Саках будзе пабудаваны манастыр. У гэтым напрамку накіраваны ўсе дзеянні царкоўных улад. Пасля заканчэння ўрачыстасці беластоцкая пілігрымка адправілася ў Бельск-Падляшскі наведць Пасляліцэальную ікананісную школу.

Міхась ХМЯЛЕЎСКИ

Царква спалучана са школьным будынкам

даюцца тут тэалагічныя прадметы, гісторыя Праваслаўнай царквы і пісанне ікон. Слухачы школы знаёмяцца з метадамі пазалочвання і рэстаўрацыі ікон. Вучоба ікананісання працягваецца чатыры гады. Вы-

пускнікам школы былі распісаны іканастасы ў царквах Супрасльскага манастыра, Гажова-Велькапольскага, у часоўнях у Орлі і Белавежы (у Доме сацыяльнай апекі).

Аляксей МАРОЗ

Аб лячэнні бясплоднасці шляхам пазаагранічнага апладнення, значыць, аб г.зв. дзецях з прабірки, метадазе *in vitro* сталі гаварыць у спецыялістычнай прэсе ў канцы сямідзесятых. У Беластоку гэтым метадам амаль імгненна зацікавілася група лекараў з праф. Марыянам Шамацічам. Сёння прафесар — міжнародная славуца, кіраўнік Клінікі гінекалогіі і дырэктар Інстытута акушэрства і гінекалагічных хвароб Медыцынскай акадэміі ў Беластоку. Шамаціч на практыцы сутыкнуўся з гэтым метадам толькі ў 1983 годзе ў Швецыі. У Гётэбаргу дзейнічаў адзін з першых у свеце такіх цэнтраў.

— Я там пабачыў, як выконваюцца такія працэдуры ў натуре, паколькі апісанне было замала. Зараз пасля вяртання разам з цэлым беластоцкім калектывам сталі мы дабівацца да розных дзвярэй, — адказвае з-за партатыўнага камп'ютэра самавіты, асыпаны ўжо сівізнаю прафесар.

Беластоцкія лекары стукалі чатыры гады; збіралі абсталяванне. 12 лістапада 1987 г. нарадзілася першае ў Польшчы дзіця, як хутка назвалі яго журналісты — з прабірки.

— Ягоная маці лячылася ў нас раней. Былі ў яе пашкоджаныя яйцаводзіцы. Без магчымасці пазаагранічнага апладнення не мела яна шанцаў мець патомка. Раней мы рэканструявалі яйцаводзіцы, ды без поспеху. Ведала, што пазаагранічнае апладненне ў Польшчы гэта піянерская справа. Рызыкнула. І ўдалося! На пачатку ўдавалася нам такая цяжарнасць зрэдку. Сёння мы стаім на еўрапейскім узроўні. У год у Беластоку нараджаецца такім чынам 250 дзетак.

Першай дзяўчыцы з прабірки зрабілі тады шмат здымкаў. Сёння ў архівах газет, якія пісалі пра справу, не знайсці тых фатаграфій. Маці дзяўчынкі паявілася ў клініцы праф. Шамаціча, калі дзяўчынка пайшла ў школу. Пасля замоўкла. Жыве з дачкой у адной з падляшскіх мясцовасцей, не хоча сустрэч з журналістамі, здымкаў, папулярнасці.

— Большасць параў, пасля паспяховага лячэння, значыць, нараджэння дзіцяці, парывае кантакт з клінікай. Асабліва ў Польшчы бацькі скрываюць факт такога віду зачатця не толькі перад сям'ёй, знаёмымі ды суседзямі, ды часта і перад дзіцём, — сцвярджае прафесар. — Сем'і, у якіх пасля катаргі лячэння і беспаспяхоўных працэдур, народзіцца нашчадак, вельмі шчаслівыя. І не хочуць, каб штосьці гэта папсала.

Малыя эскімосы

Аўстралійцы правялі апытанне сярод сем'яў, якія рашыліся на усынаўленне і сярод тых, хто рашыўся на пазаагранічнае апладненне. Атрымалася, што значна больш шчаслівыя сем'і з «дзецьмі з прабірки».

Па Польшчы вандруе анекдот, у якім дзеці народжаныя ў выніку пазаагранічнага апладнення называюць эскімосамі. Прышлі на свет з замарожаных эмбрыёнаў, якія месяцамі ляжалі ў вадкім азоце.

— А што будзе, як нараджу негра? — пыталася ў лекараў адна маладая жанчына.

— Гэта немагчыма, — супакойвае прафесар Шамаціч. — У нармальных умовах, складзены ў час палавога акту сперматазоід мусіць правандраваць цераз канал матачнай шыікі, цераз усю поласць маткі, паддаючыся розным зменам. Трапляе ў яйцавод. Так гэта выглядае з боку вонкавага свету. А з боку поласці жывата, у другі канец яйцавода ўпадае яйцавая клетка, адпаведна падрыхтаваная, да спелая ў яйцаводзе. У яйцаводзе наступае сустрэча дзвюх гамет. У яе выніку даходзіць да апладнення. Узнікае зачаток. Вандруе ён у поласць маткі, загнежджаецца ў слізистой абалонцы маткі і такі, вось, пачатак цяжарнасці.

Негр мусіў бы ўключыцца ў такія супадносіны як нейкі там троечны.

Прафесар дадае:

Ніхто, апроч Бога, не зможа сказаць жанчыне, ці будзе ў яе дзіця. Чалавек гэта спецыфічны від з абмежаванай плоднасцю. З пазаагранічным апладненнем змагаецца Каталіцкі касцёл. Тым часам першае польскае дзіця з прабірки, дзяўчынка, канчае якраз 15 гадоў. У Беластоку, дзякуючы гэтаму метадзе прыходзіць на свет у год 250 яе калег.

(Не)жаданыя дзеці

— У пазаагранічным апладненні яйцавая клетка, замест у яйцавод, пасля ўколу трапляе ў пасудзінку з ападвяднай вадкасцю, нават не ў прабірку, выдуманую журналістамі. Сперматазоіды дадаюцца ў тую пасудзінку. Там наступае сустрэча і гэта, вось, пазаагранічнае апладненне. Калі ўзнікае зачаток (зародак), пераносіцца яго ў нутро маткі і цяжарнасць развіваецца.

Найбольшы зафіксаваны паказальнік плоднасці (лік сто параў, на адзін цыкл) гэта 34 цяжарнасці. У нашай цывілізацыйнай сферы вагаецца ён на ўзроўні ледзь 20 цяжарнасцей. Пасля 35 гадоў у жанчыны ён рэзка паніжаецца; недзе 5-10 прац. жанчын захоўвае здольнасць да размнажэння. У калі 65% гамет трапляюцца генетычныя дэфекты. Загнежджаецца ледзь 25-30 прац. эмбрыёнаў. Рэшта ідзе на страту.

— Жанчына гэта спецыфічная істота, бо не дэманструе свае цечкі, як іншыя млекакормячыя. Ну і пасля родаў не пазнае свайго дзіцяці, хіба што будзе яно іншай расы, хоць бы негр у белай жанчыны. Прыме кожнае.

Толькі касцёл супраць

— Ад нікога я не адчуваў варожасці да мае медычнае практыкі, як толькі ад святароў Каталіцкага касцёла. Хоць са шмат якімі нармальна кантактуюся.

Папярэдні беластоцкі мітрапаліт абп Станіслаў Шымэцкі на від прафесара Шамаціча адварочваўся задам. Сённяшні — Войцех Земба — нават усміхаецца ды паціскае руку. У апошні час прафесара запрашалі на семінар праводжаны біскупам дапаможным (помоснічы) беластоцкай архідыяцэзіі Эдвардам Азароўскім. Дайшло да спрэчкі. Ксёндз прафесар Юзаф Забэльскі, рэктар Архідыяцэзіяльнай вышэйшай духоўнай семінарыі з хваляваннем пытаўся:

— Ці хацелі б вы мець дзіця коштам забіцця некалькіх іншых?

— Гэта было сцвярджэнне вельмі не да месца, — адбіваў атаку праф. Шамаціч. — Зародкі таксама гінуць у працэсе пазаагранічнага апладнення, як і ў натуре.

Аднак да кансенсусу паміж лекарамі і духоўнымі не дайшло. Рыма-каталіцкі касцёл — адзіны, які не дае згоды на пазаагранічнае апладненне. Гэтыя метады адабраюць Маісеева веравызнанне, будызм, праваслаўе, пратэстантызм, а нават і іслам.

Каталіцкія ісэрархі спасылаюцца на тры дактрынальныя прычыны. Згодна з першай сем'я можа быць складзена выключна ў похве ў час палавога акту паміж сужонствам, а сем'я для пазаагранічнага апладнення збіраецца з мастурбацыі. Згодна з другой — у час гэтага працэсу гінуць зародкі. І ўрэшце, зачатце ў выніку пазаагранічнага апладнення не з'яўляецца актам любові, а тэхнічным. Праф. Шамаціч:

— Шмат дзяцей нараджаецца без любові, калі да цяжарнасці даходзіць, скажам, у выніку згвалтавання. Жанчыны, якія прыходзяць на лячэнне, пераважна каталічкі. У час споведзі не маюць праблем, даецца ім адпусчэнне грахоў.

Да прафесара дайшлі чуткі, што шпітальны капелан абмінае палаты ягонай клінікі, дзе ляжаць жанчыны пасля пазаагранічнага апладнення. Правёў з духоўным цвёрдую размову. Капелан стаў паяўляцца і тут.

— Я сам ахрышчаны. Паходжу з каталіцкай сям'і, — прызнаецца прафесар. — Але стаў я агностыкам, пра што ўсе ведаюць, ад біскупа ўніз.

Мае 36-гадовага сына, таксама лекара; працуе ён у клініцы, якой кіруе бацька.

Гэта не медычныя працэдуры?

Апошнія гады не былі лёгкімі для клінікі праф. Шамаціча. Доктрынальны супраціў Касцёла пераклаўся на г.зв. грамадска-палітычныя рашэнні, а непасрэдна на грошы. Тэхнікі размнажэння, успамаганыя тэхнічна, не рэфундуюцца.

— Папярэдні ўрад меў поўны рот пустых фразы аб прасямейнай палітыцы, — наракае прафесар. — Да межаў прыстойнасці ўзлаваў мяне ліст, які атрымаў я ад міністра здароўя, а пад якім у дадатку падпісаўся краёвы кансультант па справах акушэрства і гінекалогіі. Заяўлена ў ім, што тэхнікі размнажэння ўспамаганыя медычна гэта не медычныя працэдуры. Дык якія ж яны? Д'ябальскія?

І ні на што не здаўся аргумент, што Сусветная арганізацыя здароўя (WHO) лічыць бясплоднасць грамадскай хваробай.

— Жанчына і мужчына гэта толькі пара. Толькі калі народзіцца дзіця, можам гаварыць пра сям'ю. Каб мець дзіця, багаты чалавек можа выкарыстаць усе шанцы. А што мае зрабіць бедны, у якога такія самыя чалавечыя прагі?

За пазаагранічнае апладненне трэба заплаціць немалыя грошы. У беластоцкім асяродку ў цану ўваходзіць стандартнае пазаагранічнае апладненне — 1 800 зл., а пры ўліванні сперматазоідаў у яечную клетку — 2 500 зл. На лякарствы, у залежнасці ад узросту і ўражлівасці яйцаводаў, трэба выкласці ад 1 500 да 2 500 зл. і больш. Рэшта коштаў гэта падарожжа, кватэра ці гасцініца на некалькі дзён, харчаванне, фінансавыя вынікі адсутнасці на працы. Так вось, перакладваючы на грошы, сям'я, якая рашыцца на дзіця такім метадам, павінна «інвеставаць» да 10 тысяч злотых.

Два гады таму праф. Шамаціч арганізаваў у варшаўскім Еўрапейскім гатэлі сустрэчу, прысвечаную апладненню *in vitro*. Паявіліся на ім цяперашні шэф МЗС, а былы прэм'ер Владзімеж Цімашэвіч і сённяшні віцэ-прэм'ер Марэк Польш. Прыехалі спецыялісты з Венгрыі, Чэхіі, Італіі і Ізраіля.

— Аказалася, што ў Ізраілі рэфундуецца лячэбныя цыклы, пакуль пара народзіць двое дзяцей, — успамінае прафесар. — Нават калі без поспеху лечыць бацькоў 10 ці 15 гадоў. Тое ж у Італіі, каталіцкай краіне. Раз — вяртанне коштаў лякарстваў, у іншы раз — коштаў працэдур. На ўсім свеце ставіцца пытанне: як павысіць эфектыўнасць такіх метадаў, а толькі ў Польшчы — як іх ліквідаваць. Пан Марэк Польш абяцаў памагчы. Разлічваю на яго.

Запаўняйце зямлю

Паводле Дэкларацыі правоў чалавека, мужчына і жанчына ў спелым узросце, без ніякіх расавых, нацыянальных і рэлігійных абмежаванняў маюць права на сужонства і заснаванне сям'і. Сям'я гэта натуральная і фундаментальная грамадская адзінка. Лекары, навукоўцы, настаўнікі, лідэры пры фармаванні грамадскай думкі мусяць змагацца за асвету палітыкаў і грамадства, што права на патомства — асноўнае права чалавека.

З доследаў праф. Шамаціча вынікае, што бясплоднасць прызнана Сусветнай арганізацыяй здароўя як грамадская хвароба. Яе лячэнне ў Нямеччыне і ЗША займае 0,1-0,3 прац. коштаў прызначаных на ахову здароўя. У ЗША гэта 1,7 долара на сям'ю ў месяц. Польская дзяржава дапамагае ў вылучванні хвароб, якія вынікаюць алкагалізму, курэння тытуню і наркаманіі. Не вяртае за лячэнне бясплоднасці метадам пазаагранічнага апладнення. У Польшчы не вядуцца статыстыкі нарадзін і вынікаў нарадзін метадам *in vitro*.

Згодна з данымі Сусветнай арганізацыі аховы здароўя, кожны дзень у свеце здзяйсняюцца да 100 мільёнаў палавых зносін, штодзень гэта 1 мільён цяжарнасцей. 3 мільёна цяжарнасцей 500 тысяч — непланаваныя. 3 мільёна цяжарнасцей у дзень 250 тысяч — нежаданыя. 3 250 тыс. у дзень 150 тысяч — неданосы, з чаго 50 тыс. — нелегальныя абарты, у выніку якіх штодзень умірае 500 жанчын.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Ніўка

Ад каго грэх на зямлі

Фота АЛІКСАНДРА ВЯРЫЦКАГА

Будзе аранжарэя

„Даўціпы” Андрэя Гаўрылюка

Ксёндз прыходзіць у дом новага парафіяніна:

- Колькі ў вас дзяцей?
- Двос: дачка і сыноч.
- Ці не сорам вам: мужчына як дуб і толькі двое дзяцей!
- Гэта не так, я жанаты ўсяго два тыдні.

Маці гатовіць на кухні куццю, калі з пакоя раздаецца крык сынка:

- Мамачка, ёлачка гарыць!
- Колькі разоў табе паўтараць, што не гарыць, толькі свеціцца?!
- Праз хвіліну:
- Мамачка, фіранкі свеціцца!

Грыша вярнуўся з экскурсіі ў Парыж і расказвае сябрам:

- Як там казачна, вы нават не ўяўляеце! Быў я ў адной установе на плошчы Пігаль. Хапіла толькі націснуць кнопку і ў тую ж хвіліну выходзяць з сауны тры

прыгожыя кабеткі, цалкам голыя, ды пачынаюць лашчыцца і цалаваць...

- То ці ты, дурню, не мог і нам прывезці тую кнопку?!

Гутараць два сябры:

— Сёння прысніўся мне страшны сон. Снілася мне, што мая жонка пабілася з прыгожай маладой мільянеркай за мяне...

- І гэта мае быць страшны сон?
- Так, бо мая жонка перамагла.

Муж да жонкі:

— Што гэта мае значыць: я выпадкова знайшоў у тваёй сумцы ліст з матрыманіяльнага бюро, у якім паведамляецца, што маюць адказ на тваю прапанову?

- Не хвалойся: гэта даўніна.
- Якая даўніна? Там ёсць свежанькая дата: месяц назад...
- Ах, праўда! Ты тады акурат прыхварэў...

Двухлітарная крыжаванка

1	1	6	2		3		4
		5	6				4
7	8				9		
	10						5
11				7	12	13	
	2		14		8	15	3
16					17		

Гарызантальна: 1. рыба сямейства трасковых, 3. прыхільнік расізму, 5. сярэдневяковая залежнасць пазычальніка ад пазыкадаўца, 7. „мудрая” начная птушка, 9. напр. Нёман, 10. вялікае афрыканскае возера, 11. пастухова прылада, 12. карцёжная фігура, 14. напр. псеўданім, 16. прозвішча прэзідэнта ЗША ў 1969-74 гг., 17. пояс неба, па якім Сонца праходзіць свой гадавы шлях.

Вертыкальна: 1. травяністая меданосная расліна з жоўтымі кветкамі, 2. Польшча, канадскі спявак, 3. тоўсты сук, 4. сума грошай, якую ігрок ставіць на карту, 6. аўтар „Зоркі Венеры”, 8. шумны натоўп, зборышча, 9. камунікацыя ўздоўж лініі фронту, 11. кампазітар

оперы „Мадам Батэрфляй”, 13. грыб з жоўта-карычневай слізистой шапкай, 14. кельцкая радавая абшчына, 15. самка казла.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складаецца з літараў з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 40 нумара

Гарызантальна: агат, смерч, ахак, гной, сцэна, гаалян, „Спітфайр”, сечка, „Калевала”, Панфілаў, Эберт, тэкстура, Гевара, цяжар, трыо, Гавана, Адама, Рыца.

Вертыкальна: смецце, Бранск, генетыка, тайга, пажар, паляк, Апалінэр, Айзенэрц, сапа, Чына, Кале, пакт, аўстрыец, Баярда, ржанне, невад, танаж, катар.

Рашэнне: **Хто жыве надзеяй, не нажывецца.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Аляксандру Дабчынкаму** з Беластока і **Казіміру Радошку** са Свебадзіцаў.

Мой дзед Іван лічыў заўсёды, што ўва ўсім ліхім вінаваты на зямлі, і, мабыць, у космасе, бабы. Значыць, першая з іх — Ева. І хоць Пан Бог сам яе асабіста, уласнаручна, на сваё падабенства, кланіраваў з Адамавага рабра (Адама таксама стварыў не кажучы „хай будзе чалавек”, а зліпіў яго з таго, што меў пад рукою — з чырвонага, глейкага, урадлівага эдэмскага зямлі, і толькі духа дыхнуў яму ў ноздры, перад тым, як усыпіць на нейкі момант перад аперацыяй стварэння свайго апошняга, значыць, найлепшага змянога твора). Ну, і хоць я дзедаіванаў неадродны патомак (сам ён мне выдумаў імя Вандал, а Ванькам з чуласцю называў), лічу, усё ж, што Ева, хоць першая з’ела славуцы плод (зусім не лепшы ці прыгажэйшы за іншыя фрукты ў райскім садзе), не толькі яна вінавата ўва ўсім не тым што трэба. А былі б мы (гэтыя ўсе мільярдны ейныя патомкаў!) у эдэмскім садзе, які разросся б на ўсю зямлю, такі шчаслівыя!..

— Каб не паслухаў сваю жонку дурны Адам! — сказаў я ўголас, зусім забыўшыся, што Агата якраз у кухні робіць салат, мой улюбёны — пад маянэзам, з нашынкаванай гароднінай... Дзе агурочак, бульба, фасолька, морквачка...

— Ты чаго?! — здасца, не цалкам усё зразумела мая жонка, пагрозліва ўзмахнуўшы тлустым нажом.

— Ты чаго нажом махаеш? — я з табурэткай адсунуўся далей ад мас ўзброенай паловы.

— Жэрці табе раблю, мой ты міленькі. А ты, зноў, бачу, разважаеш пра тое, хто прычына граху і бедаў у свеце! Смешны ты, Вандал! Уз’яўся б за парадкі ў сваім пісьмовым стале, папукаў бы, куды дзеўся рахунак за электраэнергію. Смешны! У прыцемках

будзеш сядзець, як нам адключачы *пруд!* Склеротык! Смешны!

— Ты кінь, Агата, эпітэтам і мяне цяляць! І так мы, мужчыны, слабы пол у сапраўднасці. Больш нас памірае яшчэ да сваіх родаў, у маленстве, у рызыканцкую даросласць...

— Курьце, п’яце!.. — пачала свой заўсёдны пералік мая Агата. — Па бабах, гэтак самае, бегаете...

— Ты гэтак да мяне?! — вырачыўся я на маю каханую жоначку, налітую ўжо чырванню па карэньчыкі валасоў.

— А што?! Ты таксама, было ні было — мужык.

— І маю адказваць за ўсе нашы грахі.

— Куды з рукамі?! Горш малога! Не чапай салату! Рукі памыў?!

І мацярынскім жэстам, запамятаным мною навекі ад мае мамы Тэклі, сцэбанула мяне аначай па патыліцы. Па патыліцы, бо я ўжо ўцякаў, як калісь, у сенцы. Ай, у нас сенцаў у блёку няма! На балкон дзыганула за мною і Агата. З аначкай.

Тут я адчуў прыліў свае мужчынскае сілы, якую так душаць у нас жанчыны. Хочучы у нас бачыць хлапчукоў, якіх, вось, аначкай трэ сцябаць, каб у шкоду не ўлазілі. Вядома, за аначку бяруцца, калі ўжо павешаны ў шафе вэлюм...

— Тут табе не тут! — не вельмі граматычна выказаўся я, захліснуўшыся марозным ветрыкам. Аначкай перахапіў Агатыны далоні і звычайна, па-хамску, спутаў сваю кабету.

— Што табе не тут?..

Хацела штосьці яшчэ дадаць мая Агата, ды не змагла. Зрабіў я тое, што Адам, каб Ева перастала балбатаць. Зачыніў яе вусны сваімі.

— О, Арлянскія зноў дурэюць, — ачуў адным вухам з суседняга балкона. **Вандал Арлянскі**

Наша нашасць

— Ссзсьзсьсы... — пачаў мядзведзь Сандар Жоржавіч чарговы сход уселяснага кіраўніцтва. Кіраўніцтва, прыслася ў аснежаным імху, здурнела.

— Што ён мае на ўвесе? — знеспакоілася вавёрка Кацюша, захіляючыся ад марозу кітай.

— Гм-гм, — задумаўся дзяцел Стукач, самы блізкі супрацоўнік Жоржавіча.

Мядзведзь пачуў ягонае гмыканне.

— Не „гм-гм”, а „ссызсьзсьсы”! — адрэзаў. — Ссзсьзсьспара, на зыблліжэньне з ссызсьзарадам. Ссзсьзсьвоўк ссызсь... Нятупін з ссызсьзуладзіміраўскага ссызсьзлесу ссызсьзусіць ссызсьсьведцаў, што мы ссызсьзсамі ссызсьзмаем ня толькі ссызсьзгордасць ды ссызсьзгонар, але і ссызсьзсмову. Ссызсьзссбудзем ссызсьзссусе адссызсьоль ссызсьзгаварыць на ссызсьззынашай ссызсьззроднай мове.

Заяц Генік затрапятаў ад страху вухамі:

— А я не ўмею. Значыць, разумею, ды гаварыць — ужо ж не. Злітуйцеся!

— Дык я скажу, заяц, на вашай мове, — нервова скрыгтнуў зубамі мядзведзь. — Справа ў тым, каб даказаць нашу нашасць. Нашасць ня ёсць уласнасцю якойсь там зьмяі Ссапіі ці вужа Ззынона, ці, не дай Бог, Нятупіна, воўчае яго племя! Нашасць ёсць нашасць, а не іхнасць. Ссызсьзссразумеце.

— Ну, Хіба, разумеце, значыць, разумею.

— Ну, дык добра. Цяпер, ссызсьзсьзсьзсьзьяртаецца да сябе ды ссызсьзьяперастройвайцеся.

Уселяснае кіраўніцтва паклала вушы на спіны, а ілбы апусціла ўніз. Лань Гаўрусіха, якая заўсёды ўзорна выпаўняла мядзведжыя загады і пільна выконвала ягоныя распараджэнні, ужо па дарозе на палыну спрабавала практыкавацца:

— Ссызсьзсьзсс, ссызсьзсьзсс...

Ад гэтых паўтораў пачаліся ёй путацца путавыя косткі і што і раз купсьтыкалася ў снег. Урэшце, калі ўжо спачывала ў сваёй катлавінцы, успомніла сваё маленства і бабулю, якая спывала ёй калыханку:

— Сьпі, ланюшка, сьсьспі... Сьнежна-бел-чырвона-сьнежа-бела-сьсьспі...

Гэтыя колеры ўзніклі перад напай-заплюшчанымі ланнімі вачыма.

— Гэта, мабыць, ад гэтага сьнегу ды сонейка на выходзе, — уздыхнула Гаўрусіха настальгічна. — Ды ж адкуль у мяне тая настальгія?..

Тым часам новая ідэя Сандара Жоржавіча малакава даляцела на ўскраіну лесу, да змяі Ссапіі ды вужа Ззынона. А тыя давай галовы ламаць над тым, што мае на ўвесе мядзведзь.

— Да халеры, ссызсьзсьзсс, чаму ён, ссызсьзсьзсс, яшчэ не зассннуў ззымовым сном?

МакХОЛАД